

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Toiminnalliset menetelmät

2012

Elviira Onnela

ISYYDEN TUKEMINEN VANKILASSA TOIMINNALLISIN MENETELMIN

– Isä- lapsi- päivästä Käyrän vankilan jokavuotinen
tapahtuma

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Elviira Onnela

ISYYDEN TUKEMINEN VANKILASSA TOIMINNALLISIN MENETELMIN – ISÄ- LAPSI- PÄIVÄSTÄ KÄYRÄN VANKILAN JOKAVUOTINEN TAPAHTUMA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä vangen isyyden toteuttamiseen ja sen tukemiseen toiminnallisin menetelmin. Tavoitteena oli soveltaa erilaisia menetelmiä vankilaoloihin ja juuri isyyden käsittelemiseen. Halusin samalla nostaa vankilassa tehtävän perhetyön yleiseen keskusteluun ja osoittaa aihepiirin tärkeyden vangen kokonaiskuntoutuksen kannalta.

Opinnäytetyö on toiminnallinen kokonaisuus, jonka käytännönläheisenä kehittämistehtävänä oli suunnitella ja järjestää Käyrän vankilassa isä- lapsi- tapahtuma elokuussa 2012. Lisäksi ohjasin vankilassa opintoihini liittyvän projektityön puitteissa vanki- isistä koostunutta pienryhmää touko- kesäkuussa 2012 Käyrän vankilassa. Sekä projektityö että isä- lapsi- tapahtuma olivat toiminnallisia kokonaisuuksia, joiden avulla kokeilin erilaisia toiminnallisia menetelmiä käytännössä. Opinnäytetyöraportissa esittelen työskentelyssä hyödyntämäni menetelmät kertomalla niistä teoriatietaa sekä omia ajatuksia, pohdintaa ja arviointia. Tarkoituksena on kuvata menetelmät niin yksityiskohtaisesti, että lukija voi niitä halutessaan hyödyntää joko sellaisenaan tai soveltaen omiin tarpeisiinsa. Tavoitteena on kuvata toiminnallisten menetelmien soveltuvuutta vankilaan ja korostaa niiden merkitystä erityisesti vangen isyyden tukemisessa.

Materiaalia ja aineistoa kertyi opinnäytetyöprosessin aikana runsaasti. Materiaalia hankin erilaisista rikosseuraamusalan koulutuksista ja perhetyöhön liittyvistä tapaamisista, havainnoista, vierailuista, artikkeleista, yhteydenotoista, muistiinpanoista, projektityöstä sekä vangeilta kerätystä aineistosta. Vangeilta pyysin vapaamuotoisia ”Minä isänä” – kertomuksia, joiden kautta halusin tuoda vangen ääneen kuuluviin perheeseen ja isyyteen liittyvissä asioissa. Tarkoituksena oli esittää vangen sanat juuri sellaisenaan kuin hän ne itse ilmaisee, ilman toisen henkilön tulkintoja. Opinnäytetyöraportista löytyy suoria katkelmia näistä vankien kirjoittamista kertomuksista. Katkelmat vankien kirjoittamista ”Minä isänä” – kertomuksista on valittu niin, etteivät yksittäiset henkilöt tai lapset ole tunnistettavissa. Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

ASIASANAT: vankeus, vankilat, kuntoutus, perheet, perhetyö, vanhemmuus, isät, isyys, lapset, toiminnalliset menetelmät, tapahtumat

Elviira Onnela

SUPPORTING FATHERHOOD IN PRISON BY ACTIVATING METHODS - A FATHER- CHILD DAY TO BECOME AN ANNUAL EVENT IN KÄYRÄ PRISON

The purpose of this thesis was to study the fulfillment of a prisoner's fatherhood and its supporting by activating methods. The aim was to apply different methods to prison conditions and the processing of fatherhood. At the same time I wanted to bring the family work carried out in prisons into general discussion and point out the importance of the subject in the prisoner's over-all rehabilitation.

This thesis is a functional whole the practical development task of which was to plan and organize a father-child event in Käyrä prison in August 2012. I also tutored a small group of prisoner dads in Käyrä prison in May - June 2012 within the scope of a project work related to my studies. Both the project work and the father-child event are functional wholes, with the help of which I tried out different functional methods in practice. In the thesis, I will introduce the methods I utilized in the work by presenting theoretical knowledge about them, as well as my own thoughts, reflections and evaluations. The aim is to describe the methods in such a detail that the reader may utilize them as they are or by applying them to his or her own needs. The aim is to describe the suitability of functional methods in prison and emphasize their significance especially in supporting the prisoner's fatherhood.

The thesis process resulted in an abundance of material and data. I collected the material from different trainings related to criminal sanctions, family work -related meetings, observations, visits, articles, contacts, notes and project works, as well as the data collected from the prisoners. I asked the prisoners to write free-form "Me as a father" narratives, the purpose of which was to get the prisoner's voice heard in matters related to family and fatherhood. The aim was to repeat the prisoner's words exactly as they were pronounced, without interpretations made by outsiders. The thesis includes direct extracts from these narratives written by the prisoners. The extracts from the "Me as a father" narratives were selected so that individual persons or children cannot be identified from them. The thesis material was collected merely for research use and it will be disposed of appropriately after the research has been finished.

KEYWORDS: imprisonment, prisons, rehabilitation, families, family work, parenthood, fathers, fatherhood, children, activating methods, events

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET	7
1 JOHDANTO	8
1.1 Vangin isyys aiempien selvitysten, tutkimusten ja julkaisujen valossa	8
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA	11
2.1 Tutkimusote ja käytetyt kehittämismenetelmät	12
2.2 Aineiston hankinta ja analyysi	13
2.3 Kohderyhmä	14
2.4 Opinnäytetyön tavoitteet	15
2.5 Työharjoittelu ja projektityö Käyrän vankilassa	16
3 OPINNÄYTETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	17
3.1 Rikosseuraamuslaitos	17
3.2 Käyrän vankila	18
4 ISYYS VANKILASSA	20
4.1 Vankeus	20
4.2 Isyyden merkitys	23
4.2.1 Isän vankeus	24
4.3 Perhetyö	27
4.3.1 Vankilan perhetyö	28
4.4 Isyyden tukeminen vankilassa	30
5 TOIMINNALLISET MENETELMÄT	33
6 VANKI- ISIEN RYHMÄTOIMINTA KÄYRÄN VANKILASSA	36
6.1 Kuusiosainen tarinansepittämismenetelmä	36
6.2 Ryhmätoiminnan tavoitteet ja sisältö	37
6.3 Toiminnalliset menetelmät vangin isyyden tukena	41
6.3.1 Narratiivisuus	41

6.3.2 Symbolityöskentely	42
6.3.3 Valokuva- ja elokuvatyöskentely	43
6.3.4 Tunnettyöskentely	45
6.3.5 Musiikki	46
6.3.6 Rentoutuminen	48
6.3.7 Muistelutyö	50
6.3.8 Aarrekarttatyöskentely	51
6.3.9 Naamiot	52
6.3.10 Maalaaminen	53
6.4 Yhteenveto projektista	54
7 ISÄ- LAPSI- PÄIVÄ KÄYRÄN VANKILASSA	57
7.1 Tarve ja tavoitteet	57
7.2 Suunnittelu ja tiedottaminen	58
7.3 Toiminnallinen rastityöskentely	60
7.3.1 Liikunta	63
7.3.2 Luonto	65
7.3.3 Kankaanpainanta	66
7.3.4 Musiikki	68
7.4 Palaute ja arviointi	69
7.5 Tulevaisuus	71
8 POHDINTA	72
8.1 Opinnäytetyön kulku ja oma oppimisprosessi	73
LÄHTEET	77

LIITTEET

- Liite 1. ”Minä isänä” - kertomusten esite.
- Liite 2. Isä- lapsi- tapahtuman mainos.
- Liite 3. Isä- ryhmän toiminnassa hyödynnetty materiaali ja aineisto.
- Liite 4. Vanki- isien ryhmätoiminnan palautelomake.
- Liite 5. Artikkelisiä- lapsi- päivästä.
- Liite 6. Tutkimuslupapäätös.

KUVIOT

Kuvio 1. Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio (Muokattu: Rikosseuraamuslaitos 2012. Organisaatio).	18
Kuvio 2. Vankeusprosessi (Muokattu: Arola- Järvi 2012, 11).	23
Kuvio 3. Perhetyön työskentelymalli (Muokattu Hansen 2004, 22).	28
Kuvio 4. Opinnäytetyöprosessi.	76

KÄYTETYT LYHENTEET

Rise	Rikosseuraamuslaitos (Rikosseuraamuslaitos 2012)
VAO ry	Vankien Omaiset ry (Vankien Omaiset 2012)
6PSM	6- Part- Story- Method eli kuusiosainen tarinansepittämismenetelmä (Lahad 1992)
KRITS	Kriminaalihuollon tukisäätiö (KRITS 2012)

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni sai alkunsa kiinnostuksesta rikosseuraamusalaan ja etenkin vankilassa tehtävään perhetyöhön. Opinnäytetyöni aihealue kohdentui vangin isyyteen toiminnallisten menetelmien suuntautumisvaihtoehtoon sisältyvän projektityön kautta. Ohjasin Käyrän vankilassa isä- ryhmää touko- kesäkuussa 2012. Hieman aiemmin aloitin myös suuntaavien opintojen harjoittelun Käyrän vankilassa. Käyrän vankilassa oltiin alusta lähtien innostuneita isä- teemasta, sillä vankilassa oli tarve suunnitella ja toteuttaa vankiperhetyön piiriin kuuluva isä- lapsi- tapahtuma.

Isyyden tukeminen vankilassa perustuu pitkälti keskusteluihin ja käytännön asioiden järjestelyihin. Tapaamiskäytännöt tukevat parhaimmillaan vangin isyyttä ja mahdollistavat yhteydenpidon lapsiin ja muihin läheisiin. Halusin kuitenkin opinnäytetyöni kautta tuoda esille uudenlaista lähestymistapaa vangin isyyden tukemiseen.

Toiminnallisten menetelmien avulla voidaan lähestyä hankalaa aihepiiriä luonnollisesti ja ikään kuin huomaamatta. Opinnäytetyön tavoitteena oli samalla lisätä huomiota aihepiiriä kohtaan, herättää keskustelua aiheesta sekä saada aikaan toimenpiteitä, joiden avulla voidaan yhä paremmin tukea vangin sosiaalisia suhteita ja etenkin vanhemmuutta.

Opinnäytetyöni aihevalintaan vaikuttivat vahvasti erilaiset aihealueesta tehdyt selvitykset, tutkimukset ja julkaisut. Niiden pohjalta perustelen aihevalintani tärkeyttä ja sen ajankohtaisuutta.

1.1 Vangin isyys aiempien selvitysten, tutkimusten ja julkaisujen valossa

Rikosseuraamusviraston vuonna 2002 tekemän kartoituksen mukaan vangeista noin puolella on lapsia (Rikosseuraamusvirasto 2003, 51). Kriminaalihuollon tukisäätiön selvityksessä todetaan, että vuonna 2009 vankilassa olevista vangeista 62 prosentilla on omia lapsia (Ryynänen & Suomela 2011, 55). Selvityksessä esitettyjen muiden tutkimusten valossa vangeista puolella -

kahdella kolmanneksella on lapsia, joko biologisen tai ”sosiaalisen” vanhemmuuden perusteella. Arviot lasten lukumäärästä vaihtelevat tutkimusmenetelmän, määritelmän (biologinen/ sosiaalinen vanhemmuus) ja vangin sukupuolen mukaan. (Ryynänen & Suomela 2011, 9.)

Rikosseuraamusviraston vuonna 2007 toteuttaman kartoituksen mukaan vain neljänneksellä miesvangeista on rangaistusajan suunnitelmaan kirjattu sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen (Rikosseuraamusvirasto 2008, 54). Kartoituksen perusteella miesvangeista kuitenkin 41 prosentilla vanhemmuuden taidot ovat jollakin tavoin ongelmalliset tai puutteelliset (Rikosseuraamusvirasto 2008, 52). Tämän vuoksi vanhemmuuden taitojen kehittäminen tulisi mahdollistaa jo vankeusaikana (Rikosseuraamusvirasto 2003, 7). Isät voivat nimittäin äitien lailla löytää selviytymistien vanhemmuuden tukemisen kautta (Ojuri 2001, 188.)

Vankeusaikana yhteydenpito perheeseen on tärkeää, sillä perhe voi luoda uskoa tulevaisuuteen ja motivoida rikoksettomaan elämään. Lisäksi perhesiteet vähentävät uusintarikollisuuden riskiä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 24.) Tästä huolimatta sosiaalisten suhteiden merkitys uusintarikollisuuden vähentämisessä on jäänyt vähälle huomiolle. Perhe voi olla vangille voimavara ja helpottaa yhteiskuntaan palaamisessa vankeusajan päättymisen jälkeen. Perhesuhteiden ylläpito tukee myös vankeinhoidollisten tavoitteiden saavuttamista. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 13.)

Perhetyölle ja sen kehittämiselle vankilassa on siis selvästi tarvetta. Opinnäytetyöni paneutuu erityisesti vangin isyyteen, sillä uskon vangin saavan vanhemmuuden kautta mahdollisuuden työstää omaa menneisyyttään, arvojaan ja asenteitaan. Menneisyyden ja oman itsensä tutkiskelun kautta on helpompi kohdata pettymyksiä ja haastavia tilanteita, joissa on aiemmin saattanut sortua rikolliseen käyttäytymismalliin. Perhesuhteiden tukemisen ja vanhemmuuteen liittyvien aihealueiden käsittelyn kautta vangin elämänhallinta kohenee ja vanki löytää uusia keinoja selviytyä arjen haasteista. Tämä vaatii vankilassa tehtävältä perhetyöltä kuitenkin paljon. Perhetyö tulisi mielestäni sisällyttää

kaikkeen vankilassa tehtävään työhön eli huomioida perheasiat ja vanhemmuus laaja- alaisesti sekä kuntoutus- että valvontapuolen toiminnassa.

Vankilasta käsin tehtävä perhetyö on merkityksellistä myös vangin lasten ja puolison näkökulmasta. Perheenjäsenen vankeus vaikuttaa laaja- alaisesti koko perheen arkeen, ja lapset saattavat kokea vanhemman vankeuden hyvinkin raskaasti. Lapsilla saattaa esiintyä syyllisyyden ja häpeän tunteita tai lapsi saattaa kantaa huolta äidin voinnista isän ollessa vankilassa. Asioita usein myös salaillaan lapselta kertomalla isän olevan esimerkiksi työmatkoilla. Lapsi ihmettelee ja kyselee vankilassa olevan vanhemman perään, saamatta selkeitä tai totuudenmukaisia vastauksia. Lapsen hyvinvoinnin kannalta vankilassa tehtävä perhetyö on erityisen tärkeää, sillä sen turvin vangin perhetilannetta voidaan tarkastella kokonaisvaltaisesti ja huomioida myös ”siviiliin” jääneen perheen elämäntilannetta sekä tarvittavia tuentarpeita. Vankilan perhetyö nivoutuu usein yhteen kuntien sosiaalitoimien ja erilaisten lastensuojelutahojen kanssa. Vankilasta käsin tehtävä perhetyö on parhaimmillaan juuri moninaista verkostotyötä perhettä tukevien toimijoiden kanssa.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA

Kokemukset ja toiminta aikaansaavat tietämistä synnyttämällä uusia ajatuksia, näkökulmia ja halua muuttaa maailmaa. Syntyvä tieto pitää kuitenkin sanallistaa: muodostaa tiedolle sanat sekä käsitteet. Se onnistuu käytäntöjen ajattelemisen ja niiden synnyn pohtimisen avulla. Tieto, jolla ei aiemmin ollut nimeä, tulee nimetyksi ja kaikkien saataville. (Vilkka & Airaksinen 2004, 7.)

Opinnäytetyössäni kokemukset ja toiminta ovat suuressa roolissa, sillä toiminnallisten menetelmien kautta pyrin luomaan uudenlaista sovellettua tietoa vangin isyydestä ja sen tukemisesta. Uskon toiminnallisten menetelmien olevan mahdollisuus vankilan perhetyölle ja sen kehittämiseksi. Lapsilähtöisyyttä ja perheasioiden käsittelyä tulisi lisätä vankiloissa entisestään, ja toiminnallisten menetelmien avulla arkaa ja henkilökohtaista aihetta voidaan lähestyä luonnollisesti ja tarvittaessa ilman sanoja. Kaikesta ei tarvitse pelkästään keskustella, vaan toiminnallisten menetelmien avulla voidaan saada ajatukset liikkeelle ja oivaltaa jotakin uutta. Menetelmät toimivat myös herättelijöinä keskustelulle, jonka aloittaminen ei aina ole yksinkertaista.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä aiheen työelämälähtöisyys on suositeltavaa, sillä toimeksi annetun opinnäytetyön kautta omia tietojaan sekä taitojaan pääsee peilaamaan työelämän tarpeisiin. Toimeksi annetun opinnäytetyön avulla voi osoittaa osaamistaan, luoda suhteita ja päästä kokeilemaan omia valmiuksiaan työelämän kehittämissä. Opinnäytetyö on opintokokonaisuus, jossa voi päästä ratkaisemaan työelämän tarpeista lähtöisin olevaa käytännönläheistä ongelmaa. Samalla opinnäytetyö tukee ammatillista kasvua, lisää vastuuntuntoa ja opettaa projektinhallintaa. (Vilkka & Airaksinen 2004, 16- 17.)

Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimii Aurassa sijaitseva Käyrän vankila. Opinnäytetyön aihealue syntyi yhteistyössä vankilan henkilökunnan kanssa. Vankilassa oli tarve suunnitella ja toteuttaa isä- lapsi- päivä vangeille ja heidän lapsilleen. Tapahtuman järjestämisen lisäksi projektityöni isä- ryhmän toiminta

liittyi tiiviinä osana opinnäytetyöhöni. Tavoitteena oli muodostaa toiminnallinen kokonaisuus vangin isyyteen ja sen tukemiseen liittyen.

2.1 Tutkimusote ja käytetyt kehittämismenetelmät

Opinnäytetyöni on toiminnallinen kokonaisuus, jonka kehittämismenetelminä ovat olleet keskustelut, havainnointi ja vankien vapaamuotoiset kertomukset itsestään isänä. Opinnäytetyöraportissa esittelen erilaisia toiminnallisia menetelmiä, jotka toteutin ryhmätapaamisissa vanki- isien kanssa sekä isä-lapsi- tapahtumassa. Lähestyin aihealuetta läpi prosessin toiminnallisten menetelmien avulla, ja niiden kautta pyrin saamaan tietoa vangin vanhemmuudesta, sen haasteista ja kehittämismahdollisuuksista. Jaottelen opinnäytetyöraportissa erilaiset menetelmät sen perusteella, käytettiinkö niitä projektityössä vanki- isien kanssa (aikuisryhmä) vai opinnäytetyön tuotoksessa isä- lapsi- päivässä (aikuisen- lapsi- ryhmä).

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen tutkimus, jossa käytännön ja toiminnan kautta pyritään luomaan uutta tietoa, uudenlaisia käytäntöjä ja ideoita. Narratiivinen eli tarinallinen lähestymistapa oli työskentelyssä mukana läpi prosessin, sillä vangin isyyttä lähestyttiin narratiivisen otteen kautta. Vankien kanssa käydyt keskustelut, heidän kertomansa asiat sekä aineistona kerätyt ”Minä isänä” – kertomukset pitivät tarinallista otetta yllä. Halusin tuoda esille ajatuksia todellisesta elämästä kohderyhmän eli vanki- isien ilmaisemana. Kertomusten avulla sain tietoa vangin omista näkemyksistä isyyteen liittyen. Kertomuksissa jokainen sai tuoda esille juuri ne asiat, jotka ovat itselle merkityksellisiä. Narratiivisuus oli opinnäytetyössä keino sanoittaa vankien ajatukset omasta isyydestä ja tuoda nuo ajatukset esille täysin samanlaisina. Halusin narratiivisen otteen kautta välttää omia tulkintoja yksilön kokemuksista ja ajatuksista. Lisäksi vankien kanssa käydyt keskustelut ovat osaltaan vaikuttaneet teorian tiedon suuntaamiseen ja kehittämistarpeiden esille tuomiseen opinnäytetyössä.

Narratiivisuuden voima piilee siinä, että sen avulla voidaan kuvata ympäröivää maailmaa ja todellisuutta. Narratiivisuus jäsentää arkipuhetta, kirjallista kulttuuria ja tiedonvälityksen maailmaa. Ihmisen elämä perustuu tarinoiden

kertomiseen, sillä tarinamuoto on ihmiselle inhimillinen ominaisuus. Teoreettiseen hyödyntämiseen kuuluu se, että narratiivisuuteen nojaten luetaan, kerätään, kirjoitetaan tai kirjoitutetaan erilaisia tarinoita. Tarinat voivat olla kertomuksia esimerkiksi menneisyyden tapahtumasta tai tilanteesta. Narratiivisuutta voidaan pitää laadullista tutkimusta luonnehtivana ominaisuutena sekä sukeltamisena kertomusten moniulotteiseen maailmaan. (Eskola & Suoranta 1998, 22- 24.) Kertomukset ovat tapa ymmärtää omaa elämää sekä itselle merkityksellisiä tapahtumia. Kertomus välittää ja tuottaa tietoa. (Hirsjärvi ym. 2008, 213.)

2.2 Aineiston hankinta ja analyysi

Aineistoa työni pohjaksi on kertynyt laaja- alaisesti eri lähteistä. Olen osallistunut rikosseuraamusalalla järjestettyihin koulutuksiin, erityisesti vankilan perhetyöhön liittyen. Olen osallistunut muun muassa rikosseuraamusalan päihdetyön päiville, perhetyön yhdyshenkilöiden tapaamiseen, vankiperhetyön verkoston kokoontumiseen sekä lapsi- ja perhetyön koulutukseen kevään ja syksyn 2012 aikana. Näistä tilaisuuksista olen kerännyt materiaalia, tehnyt muistiinpanoja ja konsultoinut asiantuntijoita.

Työn varsinaisena kerättynä aineistona ovat vankien ”Minä isänä” - kertomukset. Kertomusten tekstejä olen hyödyntänyt teorialiedon etsimisessä, sen suuntaamisessa ja kehittämisenäkökulman esille tuomisessa. Kertomusten tarkoituksena on samalla ollut vangin äänen ja ajatusten esille tuominen juuri sellaisina, kuin he itse ovat asiat ilmaisseet. Opinnäytetyöraportista löytyy muutamia suoria lainauksia vankien kertomuksista.

Aineiston hankkiminen on ollut työlästä ja aikaa vievää, sillä kirjoittaminen osoittautui monelle vangille hankalaksi. Jaoin vangeille kertomusten tueksi valmiita apukysymyksiä, mutta silti kertomuksia ei tahtonut saada. En kuitenkaan halunnut muokata aineistonkeruumenetelmää toisenlaiseksi, koska silloin narratiivinen ote ja näkökulma olisivat kärsineet. Tavoitteena oli kertomusten avulla samalla elävöittää opinnäytetyöraportin ulkoasua ja välittää lukijalle vangin näkökulma asioihin.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä laadullisella tutkimusmenetelmällä kerättyä aineistoa ei ole välttämätöntä analysoida. Sen sijaan aineisto voi toimia lähteenä kuten erilaiset konsultaatiotkin. Aineistoa voi halutessaan analysoida tyypittelemällä tai teemoittamalla, erityisesti silloin kun halutaan perustella opinnäytetyön sisällöllisiä valintoja. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 63- 64.)

Aineiston tarkoituksena oli ennen kaikkea toimia teorian tiedon lisäksi tietoa tuottavana materiaalina. Tavoitteena oli kuvata kertomusten kautta vankien kokemaa todellisuutta aiheesta. Halusin saada opinnäytetyön kohderyhmältä eli vanki- isiltä heidän näkemyksiään esille ja liittää niitä opinnäytetyöraportin tekstikappaleiden väliin. Kertomuksista löytyi toisaalta myös perusteluja ja selityksiä teoreettisessa viitekehyksessä ilmenneille asioille.

2.3 Kohderyhmä

Projektin isä- ryhmään sekä opinnäytetyön isä- lapsi- päivään osallistumisen kriteerinä oli vangin isyys eli vangilla tuli olla lapsia. Hankaluudeksi tässä kohden osoittautuivat vankien moninaiset perhekuviot. Vanki saattaa esimerkiksi asua puolisonsa ja tämän lasten kanssa eli omia biologisia lapsia ei ole, yhteys omaan lapseen/ omiin lapsiin on katkennut tai lapsia on usean naisen kanssa. Osa lapsista asuu sijoituslaitoksissa tai hyvin kaukana vankilasta. Kaikki käytännön asiat toivat mukanaan haasteita sekä isä- ryhmän toiminnan että isä- lapsi- päivän järjestämiseen.

Projektin kohderyhmän kartoittaminen tapahtui vankitietojärjestelmän avulla. Vankilassa kirjoilla olevien vankien perhetilanteita käytiin läpi ja koottiin yhteen ne, joilla oli biologisia lapsia tai vankka sosiaalinen vanhemmuus. Erityisohjaajien ja sosiaalityöntekijän avustuksella vangeista tehtiin lista, joista osalta tiedusteltiin halukkuutta osallistua ryhmätoimintaan. Ryhmään osallistuvien haastattelu oli mielenkiintoista, mutta se ei ollut aivan yksinkertaista ja helppoa. Ryhmään valikoitui kuitenkin vankeja, joiden ajateltiin hyötyvän isyyteen paneutuvasta toiminnasta.

Opinnäytetyön kohderyhmänä olivat kaikki Käyrän vankilan vangit, joilla on lapsia (biologinen/ sosiaalinen vanhemmuus). Kohderyhmään kuuluvilta vangeilta keräsin vapaamuotoisia ”Minä isänä” – kertomuksia jokaiselle jaetun esitteen avulla (Liite 1). Kertomukset sai palauttaa nimettömänä valvonnassa olleeseen suljettuun pahvilaatikkoon. Isä- lapsi- päivästä tein mainoksen (Liite 2), jonka laitoin esille vankilan yleisille ilmoitustauluille. Lisäksi jaoin tapahtuman mainokset työntekijöille, jotta he saivat myös mainostaa tapahtumaa vankeja tavatessaan. Kerroin tapahtumasta myös henkilökohtaisesti vangeille, joilla tiesin olevan lapsia.

Kohderyhmään kuuluivat myös lasten saattajat, joilla oli mahdollisuus osallistua tapahtumapäivänä Vankien Omaiset ry:n järjestämään info- ja keskustelutilaisuuteen. Sillä välin vangit kiertelivät lastensa kanssa vankila-alueella erilaisia toiminnallisia pisteitä. Opinnäytetyön kohderyhmänä oli lisäksi Käyrän vankila kokonaisuudessaan, sillä tavoitteena oli pilotoida isä- lapsi- tapahtuma niin, että se voitaisiin järjestää jatkossa vankilan oman henkilökunnan toimesta.

2.4 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena oli nostaa aihealue eli vangin isyys esille ja yleiseen keskusteluun rikosseuraamusalalla. Vangin isyys on mielestäni vankilamaailmassa jäänyt liiaksi turvallisuuskäsitteiden ja strukturoitujen ohjelmatoimintojen jalkoihin. Isyys on kuitenkin usealle vangille tärkeä voimavara ja todellinen syy pyrkiä eroon rikollisesta elämäntavasta. Asiaan kiinnitetään vankilassa mielestäni liian vähän huomiota.

Pyrkimyksenä oli myös löytää uudenlaisia toimintatapoja isyyden käsittelemiseen ja tukemiseen vankilaoloissa. Toiminnallisten menetelmien soveltuvuutta vankilaan kokeiltiin isä- ryhmän työskentelyssä sekä isä- lapsi- päivässä. Tavoitteena oli löytää perinteisten keskustelujen rinnalle menetelmiä, joiden kautta vanki haastettaisiin pohtimaan omaa menneisyyttään sekä vanhemmuuttaan.

Toiminnallisten menetelmien soveltamisen kautta tärkeä kokonaisuus oli isä-lapsi- tapahtuman järjestäminen Käyrän vankilassa. Tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa tapahtuma hyödyntäen jo olemassa olevia resursseja sekä huomioida vankilan mahdollisuudet järjestää tapahtuma omin voimin jatkossa.

2.5 Työharjoittelu ja projektityö Käyrän vankilassa

Suoritin suuntaavien opintojeni harjoittelun, yhteensä kymmenen viikkoa, Käyrän vankilassa keväällä ja syksyllä 2012. Harjoittelun aikana tutustuin monipuolisesti vankilassa tehtävään työhön sekä valvonta- että kuntoutuspuolella. Sain tutustua eri nimikkeillä toimivien työntekijöiden toimenkuvaan ja viettää muutaman päivän Turun vankilassa sekä Turun yhdyskuntaseuraamustoimistossa. Harjoittelujakso oli hyvin monipuolinen ja opettavainen kokemus sekä ammatillisen kasvun että opinnäytetyöprosessin kannalta. Sain lyhyessä ajassa luotua kattavan kokonaiskuvan rikosseuraamusalasta ja sen toimijoista. Tutustuminen rikosseuraamusalan organisaatioon ja työhön helpotti myös opinnäytetyöprosessia.

Samanaikaisesti keväällä 2012 järjestin suuntaavien opintojen projektityön tiimoilta vanki- isien ryhmätoimintaa. Isä- ryhmä kokoontui Käyrän vankilassa kuusi kertaa touko- kesäkuussa 2012. Sovelsin projektissa kuusiosaista tarinansepittämismenetelmää, ja tapaamiskerrat suunniteltiin menetelmässä esitettyjen erilaisten näkökulmien mukaan. Ryhmään valikoitui vankitietojärjestelmän avulla tehdyn kartoituksen ja vankien kanssa käytyjen henkilökohtaisten keskustelujen kautta neljä vankia, joista lopulta kolme vankia aloitti ryhmätoiminnan. Projektityön tarkoituksena oli harjoitella erilaisten toiminnallisten menetelmien ohjaamista käytännössä. Itse sovelsin erilaisia menetelmiä vanki- isien ryhmätyöskentelyssä, jonka pääasiallisena sisällöllisenä tavoitteena oli vangin itsetuntemuksen lisääminen ja sitä kautta vanhemmuuden taitojen tukeminen.

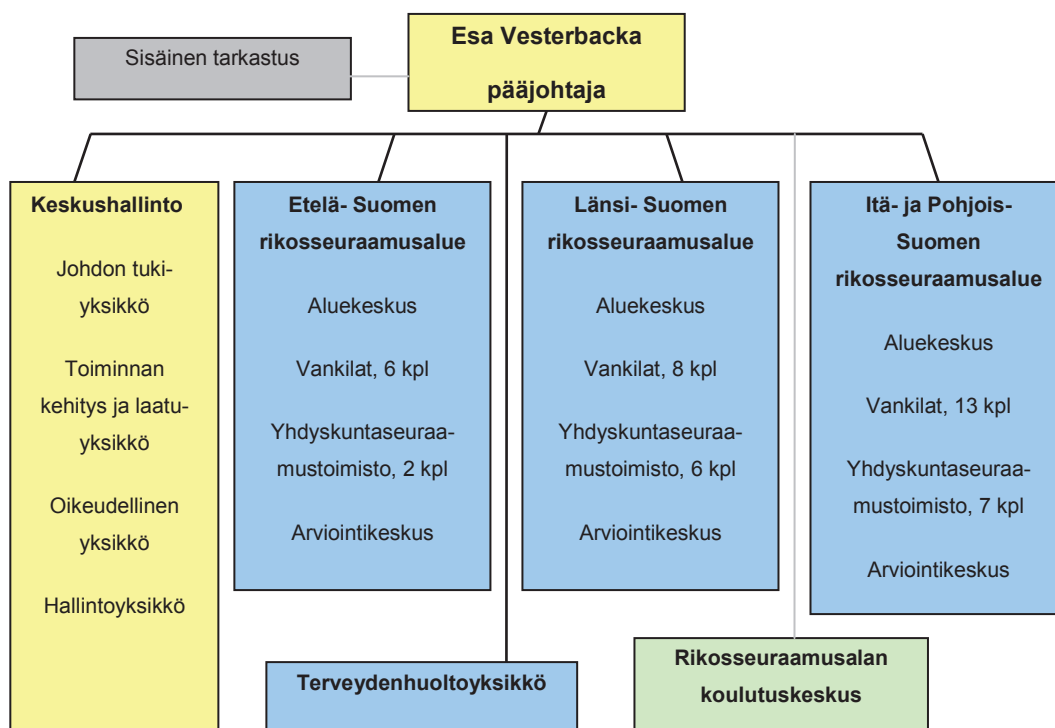
3 OPINNÄYTETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Opinnäytetyön laajana toimintaympäristönä toimii Rikosseuraamuslaitos (Rise), suppeampana kokonaisuutena Käyrän vankila. Opinnäytetyön toiminnallinen osio eli isä- ryhmä sekä isä- lapsi- tapahtuma järjestettiin Käyrän vankilassa, mutta opinnäytetyön tuotosta voidaan hyödyntää myös muissa vankiloissa kokonaisuudessaan tai soveltuvin osin.

3.1 Rikosseuraamuslaitos

Vuonna 2010 tapahtuneen organisaatiomuutoksen myötä Vankeinhoitolaitos ja Kriminaalihuoltolaitos lakkautettiin ja ne siirtyivät osaksi samaa, uutta organisaatiota eli Rikosseuraamuslaitosta (Rikosseuraamuslaitos 2012. Rikosseuraamuslaitos). Rise toimii oikeusministeriön alaisuudessa toteuttaen kriminaalipolitiikkaa ministeriön luomien linjausten mukaisesti. Rikosseuraamuslaitoksen pääasiallinen tehtävä on huolehtia rangaistusten lainmukaisesta sekä turvallisesta täytäntöönpanosta. Tavoitteena on vähentää uusintarikollisuutta ja parantaa yhteiskunnan turvallisuutta. (Rikosseuraamuslaitos 2012. Esite, 2.)

Rikosseuraamuslaitos toimii valtakunnallisesti, mutta keskushallintoyksikkö sijaitsee Helsingissä. Laitoksen perusyksiköitä ovat 1.4.2011 tehdyn tilannekatsauksen mukaan eri puolilla Suomea sijaitsevat yhdyskuntaseuraamustoimistot (15), avovankilat (12) ja suljetut vankilat (16). Suomi koostuu kolmesta rikosseuraamusalueesta väestö- ja vankimäärien mukaan. Jokaisella rikosseuraamusalueella on arviointikeskus, jossa tehdään lausuntotyö, tuomittujen arviointi, rangaistusajan suunnittelu sekä laitoksiin sijoittelu. Hallintotyö toteutetaan aluekeskuksissa, ja terveydenhuollosta vastaa terveydenhuoltoyksikkö Hämeenlinnassa. (Rikosseuraamuslaitos 2012. Esite, 3.)

Kuvio 1. Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio (Muokattu: Rikosseuraamuslaitos 2012. Organisaatio).

Organisaatiouudistuksen johdosta rikosoikeudellinen prosessi virtaviivaistui ja siitä muodostui yhtenäinen kokonaisuus. Kokonaisuuteen sisältyvät tutkintavankeus, rangaistusajan suunnittelu, seuraamuksen toimeenpano eli rangaistuksen suorittaminen sekä vapautumisvaihe. (Rikosseuraamuslaitos 2012. Rikosseuraamuslaitos.)

3.2 Käyrän vankila

Opinnäytetyöni yhteistyökumppanina ja toimeksiantajana toimii Käyrän vankila, joka kuuluu Länsi- Suomen rikosseuraamusalueeseen ja Varsinais- Suomen rikosseuraamuskeskuksen alaisuuteen. Käyrän vankila on Aurassa sijaitseva päihteen avolaitos, jossa on vankipaikkoja 73. Vankilan tavoitteena on kuntouttaa vanki siviilielämään ja työhön tai kouluttaa/ ohjata vanki uuteen ammattiin tai uusille ammatillisille koulutusaloille. Vangeille järjestetään työtoimintaa sekä ulkopuolisten oppilaitosten kanssa yhteistyössä järjestettävää koulutusta. Vangeista osa käy päivittäin laitoksen ulkopuolella työssä tai

opiskelemassa. Työtoiminnassa keskitytään pääasiassa lujitemuoviteollisuuteen, jonka päätuotteena ovat veneet. Rakennus- ja puualan ammatillista koulutusta järjestetään tarpeen mukaan. (Rikosseuraamuslaitos 2012. Toiminta.)

Vangeille järjestettävät toiminnot ovat osa kokonaisuutta, jonka pohjana ovat vangin omat tarpeet. Jokaiselle vangille laaditaan henkilökohtainen etenemissuunnitelma ja aloitetaan suunnitelman toteuttaminen jo rangaistusaikana. Mielekkään toiminnan avulla rikoksen uusiutumisriskiä pyritään pienentämään ja tukemaan vankia rikoksettomaan elämään. Suunnitelman tulee tukea ja edistää myös siviilissä selviytymistä. Etenemissuunnitelman toteuttamisen aikana vangille muodostuu usein myös kontakteja, jotka toimivat tukiverkostona vapautumisen jälkeen. (Rikosseuraamuslaitos 2012. Toiminta.)

Käyrän vankilassa on yhteensä 27 ½ virkaa. Henkilöstön ja virkamiesten toimenkuva on jaoteltu kolmeen eri osioon: hallinto, toiminnot/ turvallisuus sekä koulutus- kuntoutus- sosiaalityö. Hallinnon toimialaan kuuluvat vankilan johtaja (yhteinen Turun yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa) sekä kaksi virastosihteeriä. Toinen virastosihteeri hoitaa vankirahat ja kassan, toinen vastaa puolestaan henkilöstöhallinnosta. Eri toiminnoista ja turvallisuudesta vastaavat apulaisjohtaja, kaksi rikosseuraamusesimiestä, 11 vartijaa, ylityönjohtaja, neljä työnjohtajaa, varastonhoitaja sekä konemestari. Koulutus- kuntoutus- sosiaalityön toimenkuva kuuluu kolmelle erityisohjaajalle sekä sosiaalityöntekijälle. Erityisohjaajista yksi vastaa valvottujen koevapauksien ja lupa- asioiden valmistelusta sekä ohjelmatyöstä, toinen päihdetyöstä ja kolmas vajaakuntoisten toiminnasta. Sosiaalityöntekijä toimii sosiaalityön asiantuntijana vankilassa, yhdyshenkilönä vankien kotikuntiin, perhetyön ja velkaneuvonnan yhdyshenkilönä sekä osallistuu monipuolisesti verkostotyöhön muiden viranomaistahojen kanssa. (Niemelä 2011, 2- 13.)

4 ISYYS VANKILASSA

Isistä on tällä hetkellä pula (Sinkkonen 1998, 11). Isyys ja sen arvostus on murentunut, ja sen seuraukset näkyvät yhteiskunnassamme. Tämä on nähtävissä esimerkiksi viihde- elokuvissa, joissa isä on usein todellinen tunari. David Blankenhornin mukaan isyys on kuitenkin tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä, joka muun muassa saa miehet noudattamaan lakeja, olemaan kelpo kansalaisia, huomioimaan muut ja hyödyntämään aggression hyvään tarkoitukseen. Isät tarjoavat ennen kaikkea lapsilleen fyysistä suojaa, aineellisia etuja ja vaikuttavat myönteisesti lasten identiteettikehitykseen. Isyyden myötä lasten moraalit kehittyvät ja lapsille siirtyy isän kautta arvoja sekä kulttuuria. Isyydellä ei kuitenkaan nyky- yhteiskunnassa ole enää sisältöä, vaan isyyttä voi toteuttaa biologisen isän sijasta jopa urheiluvalmentaja. Ympärillämme on vähän orpoja, mutta valtavasti isättömiä lapsia. (Sinkkonen 1998, 21- 22.)

Isyyteen liittyy paljon erilaisia stereotypioita siitä, millainen isän tulisi olla. Isä jää usein helposti toissijaiseksi vanhemmaksi, jolloin hän toimii enimmäkseen äidin tukena. Tällöin isälle ei pääse välttämättä muodostumaan läheistä suhdetta lapseen. Vallalla on myös käsitys, etteivät miehet puhu tunteistaan ja he ovat taloudellisessa vastuussa perheen arjesta. Isien ajatellaan usein myös olevan paljon poissa kotoa perheen parista. Stereotyyppiset isäkuvat ovat malleja isänä toimimisesta, ja niistä jokainen isä voi valita sopivimman itselleen. Toinen isä kyseenalaistaa yhdenlaista isäkuvaa ja toinen puolestaan vahvistaa sitä toimimalla itse sen mukaan. (Jämsä & Kalliomaa 2010, 21- 29.)

4.1 Vankeus

Vankeuslaki toimii yleisenä säännöksenä vankeuden täytäntöönpanossa, jonka tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämään. Rikoksettomaan elämäntapaan tuetaan ensinnäkin estämällä rikosten tekeminen rangaistusaikana. Lisäksi edistämällä vangin elämänhallintaa pyritään helpottamaan hänen sijoittumistaan yhteiskuntaan. Vankeusaikana vangilla tulee olla mahdollisuus ylläpitää terveyttään ja toimintakykyään, vaikka

vankeuden sisältönä onkin vapauden menetys tai sen rajoittaminen. (Vankeuslaki 2005, 1- 3 §.)

Rikosoikeudelliset seuraamukset jaetaan vankiloissa (suljetut vankilat/ avovankilat) suoritettaviin vankeusrangaistuksiin sekä yhdyskuntaseuraamuksiin, jotka suoritetaan vapaudessa. Rikokseen syyllistyneelle henkilölle määrätään seuraamuksena joko sakko, rikesakko, ehdollinen/ ehdoton vankeus, valvontarangaistus, yhdyskuntapalvelu, nuorisorangaistus tai ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta. Vankilat vastaavat ehdottomien vankeusrangaistusten ja sakon muuntorangaistusten täytäntöönpanosta sekä tutkintavankeuden toimeenpanosta. Tutkintavankeuden toimeenpanossa tehdään yhteistyötä poliisin kanssa. Yhdyskuntaseuraamustoimistojen vastuulla on yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano sekä ehdonalaissa olevien valvonta. (Rikosseuraamuslaitos 2012. Esite, 4.)

Vankeutta voidaan tuomita vähintään 14 päivää tai enintään 12 vuotta. Mikäli rikoksia on useita, vankeusrangaistus voi olla enintään 15 vuotta. Kun vankeus on yli kaksi vuotta, se on aina ehdoton vankeusrangaistus. Ehdoton vankeus suoritetaan vankilassa. Elinkautinen vankeus tarkoittaa teoriassa sitä, että henkilö on loppuelämänsä vankilassa. Käytännössä elinkautisvanki voi kuitenkin aikaisintaan 12 vuoden (nuori rikoksentekijä 10 vuoden) kuluttua vankeuden alkamisesta päästä ehdonalaiseen vapauteen Helsingin hovioikeuden päätöksellä. Elinkautinen vankeus voi päättyä myös tasavallan presidentin armahduksella. (Oikeuslaitos 2012.)

Tuomion astuttua lainvoimaiseksi tuomittu passitetaan suorittamaan rangaistustaan joko suljettuun vankilaan tai avolaitokseen. Tuomioistuimen vangitsema vanki, jota epäillään rikoksista, passitetaan tutkintavankeuteen odottamaan oikeuskäsittelyä. Laitokseen mennään joko poliisin (karkuri/ lomalta palaamatta jäänyt/ etsintäkuulutettu vanki) tai vanginvartijoiden saattamana. Itse ilmoittautumalla voi saapua suorittamaan rangaistustaan jos vangilla on mukanaan määräys vankeusrangaistuksen suorittamisesta tai sakon muuntorangaistuksesta. Tällöin vanki saapuu tietyssä ajankohtana suoraan

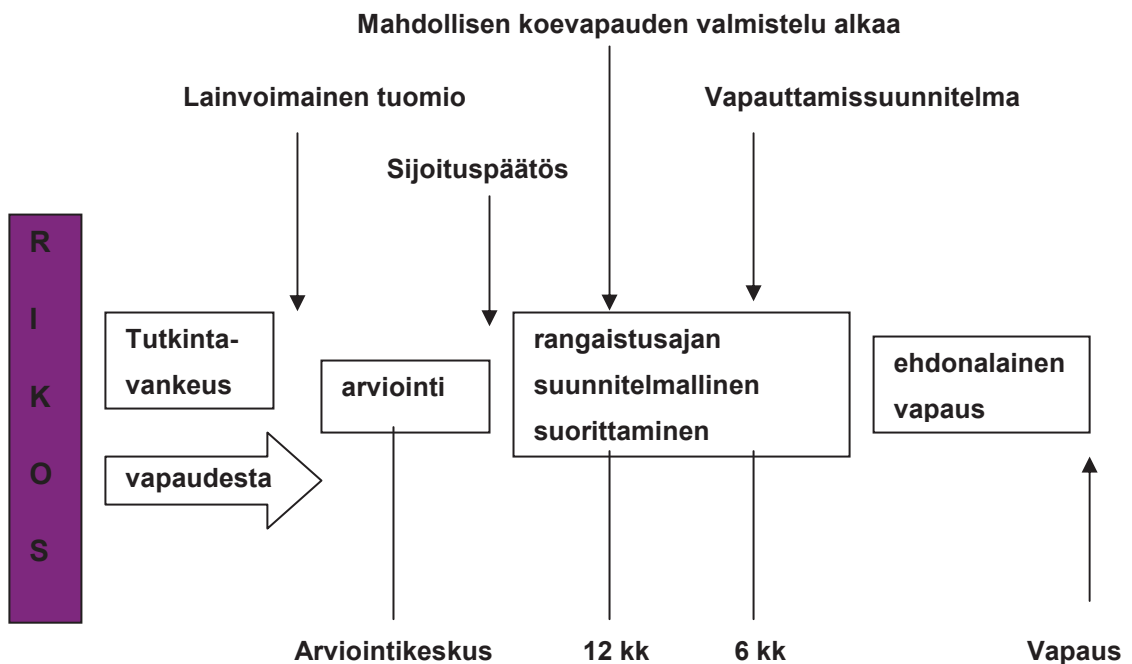
vankilaan. Vangille tehdään tulotarkastus ja perehdytetään hänet laitoksen käytäntöihin sekä sääntöihin. (Richter 2002, 79- 84.)

Ehdottoman vankeustuomion saaneen vangin sijoittelu tapahtuu arviointikeskusten toimesta. Tuomittu pyritään pääsääntöisesti sijoittamaan sen rikosseuraamusalueen vankilaan, jossa sijaitsee hänen kotikuntansa. Sijoittelussa on rangaistusajan suunnitelmaan pohjautuen huomioitava muun muassa vangin kotikunta, ikä, sukupuoli, terveydentila, rangaistuslaitoskertaisuus, yhteyksien säilyminen läheisiin, vangin oma toivomus sekä vangin aiempi rikollisuus. Tuomittu voidaan sijoittaa avolaitokseen suoraan, jos hänellä on suoritettavanaan yhdessä/ erikseen sakon muuntorangaistus ja enintään yhden vuoden pituinen vankeusrangaistus. (Rikosseuraamuslaitos 2012. Vankeusrangaistukseen tuomittujen sijoittelu ja siirtäminen.)

Avolaitokseen sijoitetaan vankeja, joiden oletetaan sopeutuvan vapaampiin oloihin ja pysyvän laitoksessa. Lisäksi vangin oletetaan osallistuvaa vankilassa tehtävään työhön tai muuhun toimintaan, kuten erilaisille kursseille. Vangin tulee myös sitoutua päihteettömyyteen, jota kontrolloidaan virtsakokeiden ja puhallustestien avulla. Avovankila voi toimia myös vapautteen valmentavana laitoksena, jolloin vanki siirtyy vankilaan tuomionsa loppuosan ajaksi. Avolaitoksissa on tilaa ja mahdollisuuksia liikkua, mutta vastuu laitoksessa pysymisestä on vangilla. Ovia ei välttämättä lukita lainkaan eikä vankila- aluetta ole aina rajattu selkeästi. Vartijat kontrolloivat kuitenkin lakkaamatta vankien liikkeitä ja tekevät tarkastuksia esimerkiksi ruokailun yhteydessä tai öisin. (Richter 2002, 85- 86.)

Vankeusrangaistuksella pyritään vaikuttamaan rikollisuuteen ennaltaehkäisevästi sekä kuntouttamaan rikoksentekijöitä. Kuntoutusajatuksella pyritään vaikuttamaan rikoksentekijän elämään siten, että taipumus syyllistyä rikoksiin vähentyisi vapautumisen jälkeen ja samalla yksilö saisi uudenlaisia mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa. Ennen vankilan tehtävänä oli usein vain eristäminen, kostaminen ja pelottelu, mutta nykyään vankiloiden tavoitteena on vaikuttaa rikoksentekijöihin. Käytännössä tämä tapahtuu vankilassa usein

erilaisten ohjelmien ja toimintojen kautta, joissa keskitytään yksilön ajattelutapoihin sekä asenteisiin. Joissakin vankiloissa toimii myös terapeutisia yhteisöjä, joissa yksilö ottaa itse vastuuta toiminnan toteuttamisesta. (Laine 2002, 123- 136.)

Kuvio 2. Vankeusprosessi (Muokattu: Arola- Järvi 2012, 11).

4.2 Isyyden merkitys

Miksi isä- suhdetta pitää käsitellä? Isä on yksinkertaisesti lapselle tärkeä ihmissuhde, eikä sitä voi sivuuttaa missään tilanteessa. Lapsella on aina jonkinlainen isän ikävä sekä tiedonjano omaa isäänsä kohtaan. Jossakin vaiheessa lapsi haluaa selvittää kuka ja millainen oma isä on ollut, jos biologinen isä ei ole ollut mukana lapsen elämässä. (Hämäläinen 2010, 42- 43.)

Isyyden ensimmäiset mallit muodostuvat jo omassa lapsuudessa. Kuinka oma isä toimi? Mitä miehiltä odotettiin? Miten tyttöjä ja poikia kohdeltiin? Isyyden malleina toimivat myös muut ihmiset: sukulaiset, naapurit, ystävät ja julkisuuden henkilöt sekä jopa fiktiiviset hahmot. Isyyttä toteutetaan aina vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Isät pyrkivät usein kohti isänsä toteuttamaa vanhemmuutta, kun oma isä on ollut läsnä ja lämmin,

vastuuntuntoinen sekä läheinen. Toisinaan isän toteuttamasta esimerkistä pyritään pääsemään mahdollisimman etäälle. (Jämsä & Kalliomaa 2010, 87-89.)

”Itse olen rikkoutuneesta perheestä ainoa lapsi, vanhempani erosivat kun olin 10 v., vaikka isäni löi silti hän oli hyvä isi ja nykyään vielä parempi isänä olemisen malli on juuri se mitä en olisi itselleni toivonut tai nähnyt!...”

Hämäläinen (2010, 30- 32) kertoo lukemistaan tapauskertomuksista, joissa yksilö on niin sanotusti pohjalla käytyään päättänyt muuttaa elämäänsä ja ihmissuhteitaan. Kyseisten tarinoiden takaa löytyy usein isäsuhteissa tapahtuneita traumatisoivia kokemuksia, ja niistä vapautuminen on työläs sekä raskas prosessi. Hämäläinen korostaa kuitenkin sitä, ettei isältä saatu perintö ole ratkaiseva. Ratkaisevaa on puolestaan se, kuinka asiaan suhtautuu ja millä tavoin asia vaikuttaa omaan elämään. Huonoillakin eväillä voi pärjätä ja työstämisen kautta muuntaa ne oman elämän merkittävämmiksi voimavaroiksi.

Isän rooli on siis tärkeä, ja siihen pitäisi mielestäni kiinnittää huomiota samoin tavoin kuin äitiyteenkin. Kun mies tulee isäksi, hänen tulisi pohtia omaa menneisyyttään, lapsuuttaan ja suhdetta omaan isään. Vanhemmuus on uusi rooli ja tehtävä, jonka toteuttamiseen omakohtaiset kokemukset ja sosiaaliset suhteet aina vaikuttavat. Ilman tämän asian tiedostamista vanhemmuus saattaa olla hukassa. Oman itsetuntemuksen lisääntymisen eteen tulisi tehdä työtä, ja pyrkiä sen kautta saavuttamaan tasapaino omassa elämässään. Vanhemman oma hyvinvointi on lapsen hyvinvoinnin tae.

4.2.1 Isän vankeus

Vankeus vaikuttaa väistämättä koko perheeseen: vankiin itseensä, puolisoon, lapsiin ja mahdollisesti myös kummankin vanhemman lapsuuden perheeseen. Vangin puoliso hoitaa arjen asiat ja kasvattaa lapset, vangin lapsi taas saattaa jäädä huolineen ja kysymyksineen vaille huomiota. (Sassi 2012, 10.)

Vankien perheiden problematiikka on yleensä moninainen. Vankiperheiden elämään saattaa sisältyä esimerkiksi päihdeongelmia, taloudellisia huolia,

lähisuhdeväkivaltaa, pelkoa, epäluottamusta, turvattomuutta, häpeää ja syyllisyyttä. Perheillä ei myöskään yleensä ole laajaa sosiaalista tukiverkostoa ympärillään. Vanhemmuudessa ongelmia esiintyy erityisesti lasten kasvatuksessa ja vastuunotossa. Kykenemättömyys hoitaa asioita saattaa kuitenkin osittain johtua vankilaolojen rajoituksista tai taitojen puutteesta. (Sassi & Huhtimo 2006, 33.)

Päihdeongelma perheessä on usein koko perheen tiedossa oleva salaisuus, mutta siitä ei saa missään nimessä puhua kenellekään. Salailu ja valehtelu ovat arkipäivää. Lapsi voi tuntea häpeää ja syyllisyyttä vanhemman päihteidenkäytöstä, sillä lapsi saattaa ajatella oman käytöksensä olevan syynä vanhemman päihteidenkäyttöön. Perheessä ilmenee usein turvattomuuden tunteita, kunnioituksen ja luottamuksen puutetta, pettymyksiä, tunteiden kieltämistä ja riitoja sekä jännitystä. Lapsi ei saa olla lapsi, vaan hän joutuu huolehtimaan aikuistenkin asioista. Perheellä saattaa olla heikko sosiaalinen verkosto, eikä lapsikaan välttämättä kehtaa kutsua kavereita kylään. Lapsella voi esiintyä hylkäämisen ja torjunnan tunteita sekä psykosomaattisia oireita. Lapsi ei päihdeperheessä välttämättä saa kokemuksia tavallisesta arjesta ja perhe-elämästä. Arki on epäsäännöllistä, hallitsematonta ja ennakoimatonta. Perheessä voi olla näkymättömiä sääntöjä, mutta sovitusta säännöistä ei aina pidetä kiinni. (Taitto 2002, 19- 22.)

Yhteydenpito lapseen vankilasta käsin on hankalaa, sillä perhetapaamiset, poistumisluvat ja yhteydenpito puhelimitse ovat rajoitettuja. Kaikki vangit eivät ole oikeutettuja perhetapaamisiin ja lisäksi vankiloiden perhetapaamistilojen kunto ja varustetaso vaihtelevat suuresti. (Sassi 2012, 10.)

Vankien ja heidän läheistensä yhteydenpitokäytännöistä tehdyssä selvityksessä vanhemmista noin puolet (54 %) kertoi lasten voineen pitää yhteyttä vankilassa olevaan vanhempaan huonosti tai erittäin huonosti. Yhteydenpitoa hankaloittivat muun muassa lyhyet tapaamisajat ja tapaamisaikojen vähyys, tapaamistilojen soveltumattomuus, rajoitukset puheluissa sekä se, että lasta ei haluta tuoda vankilan tapaamisiin tai lapsi itse kokee vankilan pelottavana paikkana. Vastaajista myös 15 % kertoi, ettei lapsi tiedä vanhemman vankilassa olosta.

Vankien esittämät kehittämis ehdotukset liittyivät suurimmaksi osaksi tapaamistiloihin. Tapaamisessa lasten kanssa toivottiin olevan mahdollisuuksia saada rauhallinen tila, jossa voisi esimerkiksi ulkoilla, pelata ja askarrella yhdessä lasten kanssa. Tilalta toivottiin ennen kaikkea lapsiystävällisyyttä, sillä joissakin tapaamistiloissa lapsi saattaa olla jopa pleksin takana ja puhua vanhemmalle puhelimen välityksellä ilman lupaa koskettaa. (Ryynänen & Suomela 2011, 36- 38.)

”Tässä tilanteessa lapsi menee väkisinkin ”kauemmas/ vieraantuu”, minusta täällä saisi olla enemmän aikaa nimenomaan pelkästään lapselle ja isälle. Tällä tapaamis menetelmällä täältä ei saa tarpeeksi tukea.”

Kun isä on vankilassa, lapselle tulisi mielestäni kertoa asiasta hänen oman ikätasonsa mukaisesti. Usein asiasta vaietaan tai suoranaisesti valehdellaan kertomalla isän olevan esimerkiksi työmatkoilla vuodesta toiseen. Sinkkosen (1998, 243) mukaan lapsen tulisi saada totuudenmukaista tietoa isän poissa ollessa, ilman todellisuuden vääristelyä. Vaikka lapsi ei voisi isäänsä tavata, hänen tulisi saada muistella ja luoda isästään mielikuvia aikuisen avustuksella. Itsestä tuntuu hurjalta se, että lapsi elää pitkän ajan epätietoisuudessa miettien, mihin oma vanhempi on kadonnut. Asian käsittelyssä vangit saattaisivat kuitenkin tarvita tukea vankilan henkilökunnalta. Heidän kanssaan olisi hyvä keskustella aiheesta ja pohtia yhdessä, millä tavoin lapselle voi asiasta kertoa. Isä- ryhmässä olleita vankeja tämä kysymys ainakin mietitytti suuresti, ja he halusivat tukea omille ajatuksilleen.

Toiminnallisten mahdollisuuksien kautta tapaamisia lasten kanssa voisi luoda luonnollisemmiksi ja lapsen kannalta miellyttävämmiksi. Vankiloiden tapaamistiloissa tulisi huomioida lapset esimerkiksi lelujen, pelien ja piirustusvälineiden kautta. Välineiden kunnosta tulisi jonkun myös huolehtia. Perhetapaamistiloissa tulisi myös olla lapselle leikkikaluja sekä muutoinkin asialliset tilat. Suljettujen ja avolaitosten erot perhetapaamisten kestossa ja tiheydessä saattavat olla suuret, mutta tilojen kunto tulisi pitää hyvänä, turvallisena ja lapsiystävällisenä. Esimerkiksi avolaitoksessa perhetapaamiseen on usein erillinen tila, jossa perhetapaaminen toteutuu niin sanotusti

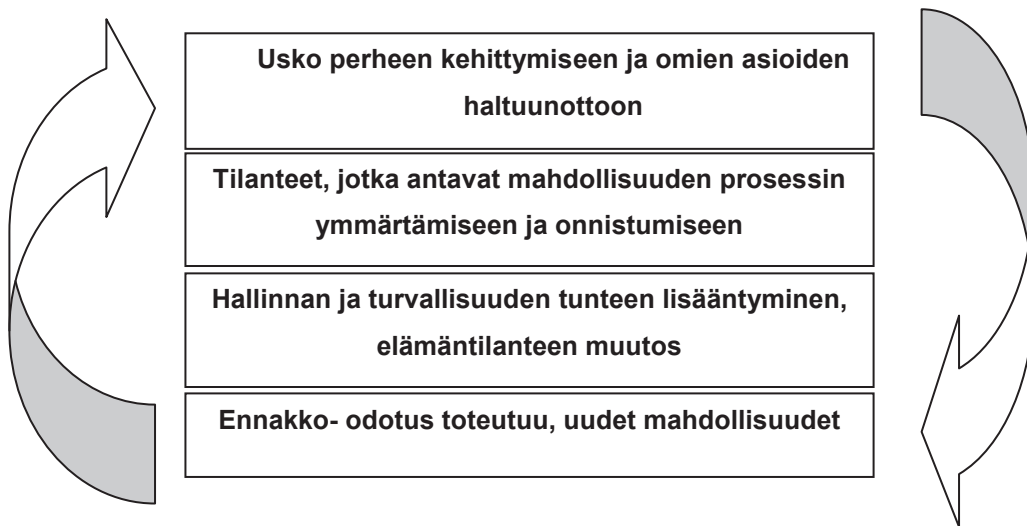
valvomattomasti. Perhe ilmoittautuu valvonnassa ennen tapaamisen alkamista ja tapaamisen päätyttyä. Käyrän vankilassa perhetapaaminen kestää yön yli, noin yhden vuorokauden. Suljetussa vankilassa perhetapaaminen kestää usein muutamia tunteja, eikä yöpyminen ole mahdollista. Yleisesti ottaen vankilassa järjestettävien toiminnallisten vanhempi- lapsi- tapaamisten ja -tapahtumien kautta lapsen pelkoa vankilaa kohtaan voidaan lievittää. Samalla tuetaan vankilassa olevan vanhemman ja tämän lapsen/ lasten keskinäistä vuorovaikutusta.

4.3 Perhetyö

Perhetyö on perheiden kanssa tehtävää työtä, jonka tarkoituksena on tukea perhettä erilaisissa elämäntilanteissa ja muutoksissa. Se on yhteiskunnallista ja sosiaalista työtä, jossa ratkaistaan arkielämässä esille tulleita haastavia tilanteita. Perhetyö perustuu perheen tarpeisiin ja muotoutuu tilannekohtaisesti; se voi olla lastensuojelullista, perheterapeuttista tai ennaltaehkäisevää palvelua. Varhainen tuki ja ennaltaehkäisy ovat perhetyön arkea, sillä työssä pyritään vaikuttamaan pieniin asioihin ja arjen jaksamiseen sekä luomaan selviytymisen kokemuksia. Perhetyön kohteena on hyvin erilaisia perheitä, ja työn kesto sekä intensiivisyys vaihtelevat tarpeen mukaan. Työskentelyn tavoitteena on perheen itsenäinen selviytyminen arjessa ja perheen hyvinvoinnin lisääntyminen. Perheen kanssa tehdään työtä erilaisten työmuotojen kautta: työ voi olla perhetapaamisia, yksittäisen perheenjäsenen kanssa käytyjä keskusteluja, kotikäyntejä, kerho- ja ryhmätoimintaa, retki- ja leiritoimintaa sekä perhekuntoutusta. Olennaista on selvittää perheen tuen tarve ja organisoida tukijärjestelmä perheelle. (Järvinen ym. 2007, 10- 16.)

Perhetyön toteutusta ohjaavat kolme periaatetta: asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Asiakaslähtöisyys on sosiaali- ja terveystalvveluja ohjaava käsite, jonka mukaisesti perheet, aikuiset ja lapset ovat asiakkaina itsenäisiä toimijoita. Perhelähtöisyydellä taas korostetaan sitä, että yhden perheenjäsenen ollessa sosiaali- tai terveystalvvelun asiakkaana, huomiota kiinnitetään myös muihin perheenjäseniin. Perheestä, perheen

elämäntilanteesta ja ympäristöstä tulisi siis luoda kokonaiskuva. Lapsilähtöinen työskentelyote puolestaan merkitsee sitä, että lapsen tilanne käynnistää perhetyön ja perhetyö tukee erityisesti lapsen hyvinvointia. Toisaalta lapsilähtöiseen työhön sisältyy aina myös perheen kokonaisuuden huomioiminen. (Järvinen ym. 2007, 17.)

Kuvio 3. Perhetyön työskentelymalli (Muokattu Hansen 2004, 22).

4.3.1 Vankilan perhetyö

”Perhetyön tavoitteena on vähentää vankeudesta aiheutuvia haittavaikutuksia ja edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan” (Rikosseuraamusvirasto 2003, 79).

Yhteiskunnassa tapahtuva perhetyö on perheen tavoitteellista tukemista ja ohjaamista verkosto-, tiimi- ja yksilötyön avulla. Vankila- aikana perhetyö voi olla hyvin moninaista perhettä tukevaa toimintaa (muun muassa perheterapia/ perhekuntoutus/ kohdennettu perhetyö), johon sisältyy myös väkivaltatyötä sekä väärinkäytöksiä ehkäisevää toimintaa. Perhetyön toteuttamiseen vankilassa osallistuvat kaikki virkamiehet, jotka työssään ovat tekemisissä vankien omaisten tai vankien perheiden kanssa. Perhesuhteita tulisi tukea jo ennen tuomiota ja jatkaa työtä vankilassa sekä vangin vapauduttua. (Rikosseuraamusvirasto 2003, 79- 80.)

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vankilassa sekä valvonta- että kuntoutuspuolen virkamiesten tulisi toteuttaa perhetyötä. Yleisesti ottaen perhetyöhön liittyvät työtehtävät jäävät suurilta osin pelkästään sosiaalityöntekijöiden tai erityisohjaajien vastuulle. Mielestäni asiaan tulisi kiinnittää vankiloissa huomiota ja pohtia erityisesti sitä, millä tavoin valvontapuolen henkilökunta (muun muassa vartijat ja rikosseuraamusesimies) voisi parhaansa mukaan tukea vangin vanhemmuutta. Rikosseuraamusesimiesten rooli isyyden tukemisessa on suuri, sillä he työskentelevät vangin rangaistusajan suunnitelmaan kirjattujen asioiden parissa. Toisaalta myös arviointikeskuksilla on asiassa suuri vastuu, sillä he toimivat lausuntojen ja esimerkiksi rangaistusajan suunnitelmien kirjaajina.

Vankiperheiden kokonaisvaltainen tukeminen on tärkeää, koska perheenjäsenen vankeus vaikuttaa aina koko perheeseen. Koko perhettä huomioivaa toimintaa on vankiloissa kuitenkin vähän, sillä vankilan ohjelmat keskittyvät pitkälti pelkästään vangin kuntouttamiseen. Vankien omaiset jäävät ongelmiansa kanssa helposti yksin, vaikka vertaisryhmätoiminnalla voitaisiin helpottaa myös vangin läheisten oloa. (Sassi 2012, 10- 11.)

Vankilan perhetyö on käytännössä yhteistyötä siviilitoimijoiden kuten kuntien sosiaalitoimien ja lastensuojelutahojen kanssa. Perhetyö vankilassa saattaa helposti jäädä käytännön asioiden hoitamisen tasolle, eikä vanhemmuuteen ehditä perehtymään sen syvällisemmin. Parhaimmillaan perhetyö vankilassa sisältäisi moniammatillisen verkostotyön lisäksi vanhemmuuteen liittyviä keskusteluja sekä ryhmätapaamisia, toiminnallisia tapahtumia lasten kanssa sekä perhetapaamisia tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Yhteydenpitokäytäntöjä (puhelukäytännöt) tulisi yhtenäistää vankiloiden välillä ja luoda uudenlaisia mahdollisuuksia olla yhteydessä omaan lapseen. Erilaisissa ryhmätapaamisissa voitaisiin esimerkiksi askarrella lapselle postikortti lähetettäväksi. Pienin askelin ja taloudellisin resurssein voitaisiin tukea vangin isyyttä ja suhdetta omaan lapseen. Vankilan perhetyön tulisi myös omalta taholtaan varmistaa siviiliin jääneen vanhemman ja lapsen hyvinvointi. Mahdollisuuksia osallistua perheleireille pitäisi myös mielestäni lisätä.

4.4 Isyyden tukeminen vankilassa

Lapsi- ja perhetyön koordinaattori Tarja Sassi (Puhelinhaastattelu 19.10.2012) Kriminaalihuollon tukisäätiöstä (KRITS) kertoo, että vanhemmuuden tukemiseen vankilassa on vasta hiljattain alettu kiinnittää huomiota. Vankeja ei ole ennen nähty isinä/ äiteinä, vaan suhtautuminen vankila- aikana heräävään vanhemmuuteen on usein nähty niin sanottuna hyödyn tavoitteluna.

Vanhemmuuden tukemisen merkitys tiedostetaan jo rikosseuraamusalalla, mutta asioiden eteenpäin vieminen on aikaa vievää ja työlästä. Vanhemmuuden tukemiseen vankilassa tulisi kiinnittää enemmän huomiota ja antaa vangille mahdollisuus käsitellä omaa vanhemmuuttaan. Vanhemmuuden ja perheen kautta vangilla olisi mahdollisuus profiloitua muunakin kuin rikollisena ja/ tai päihdeongelmaisena. Tämän profiloitumisen myötä vanki saisi mahdollisuuden muutokseen ja siihen, ettei enää välttämättä palaisi rikolliseen elämäntapaan. Muutamissa vankiloissa on järjestetty toiminnallisia tapahtumia ja/ tai tapaamisia isien ja lasten kesken. Perheleireillä vanhemmuutta käsitellään jonkin verran, mutta tarve pelkästään vanhemmuutta käsitteleville ryhmille on ilmeinen. Ryhmiä voitaisiin järjestää myös suljetuissa vankiloissa niille vangeille, joilla ei ole mahdollisuutta hakeutua perheleireille tai muunlaiseen vanhemmuusteemaiseen toimintaan.

Sassi kertoo Ruotsissa olleista hyvistä kokemuksista vankien isä- toiminnassa. Ruotsissa on saatu kokemuksia siitä, että vanhemmuusryhmien myötä vankien olo osastolla on ollut rauhallisempaa. Ruotsi on edelläkävijä vankien vanhemmuuden tukemiseen liittyvissä asioissa, ja Sassi on Ruotsissa sekä Suomen Ehjä perhe - toiminnassa toteutettujen mallien avulla kehittänyt pilottiryhmän Riihimäen vankilaan. Samaan malliin pohjautuen Sukevan vankilassa on kokeiltu vanhemmuutta tukevaa ryhmätoimintaa. Kokemukset ryhmätoiminnoista ovat olleet positiivisia, ja vangit ovat tuoneet esille aihepiirin tärkeyden ja merkityksellisyyden. Vankiloissa järjestetään runsaasti erilaisia ohjelmatoimintoja (kuten päihdekurssit ja Cognitiv Skills- kurssit), mutta vanhemmuuteen suoranaisesti liittyviä strukturoituja ohjelmatoimintoja ei ole olemassa. Isyyden huomioiminen vankilassa jää usein pelkästään

kuntoutuspuolen työntekijöiden, kuten sosiaalityöntekijöiden ja erityisohjaajien työtehtäväksi. Valvontapuolen eli rikosseuraamusesimiesten ja vartijoiden työnkuvassa vanhemmuuteen paneudutaan vain yksittäisten työntekijöiden toimesta. Erot myös vankiloiden välillä ovat suuret; osassa vankiloista tiedostetaan tarve vanhemmuuteen liittyvään toimintaan ja halutaan kehittää sitä, mutta osa vankiloista suhtautuu hyvin nihkeästi tarpeeseen käsitellä vangin isyyttä/ äitiyttä.

Omakohtaisat kokemukset isyyden tukemisesta vankilassa ovat hyvin samansuuntaisia Tarja Sassin näkemysten kanssa. Mielestäni vangin perhesuhteiden ja vanhemmuuden merkitystä vähätellään paikoitellen rikosseuraamusalalla. Erityisesti valvontapuolen toiminnassa asiaan tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Olen osallistunut joihinkin rikosseuraamusalan lapsi- ja perhetyön tilaisuuksiin sekä koulutuksiin, eikä niissä ole juurikaan ollut paikalla johtoa tai vartijoita. Vasta viime aikoina rikosseuraamusala on alkanut herätä siihen, että vangin kokonaiskuntoutumisen kannalta sosiaalisilla suhteilla on valtavan iso merkitys. Sosiaalisia suhteita on mahdollista toteuttaa myös vankilasta käsin, mikäli siihen annetaan mahdollisuus. Vanki on aina ennen kaikkea yksilö ja usein myös jonkun puoliso/ isä/ äiti/ lapsi/ sisar ja/ tai ystävä. Sosiaaliset suhteet ovat yksilön voimavara ja kuntoutumisen tae. Vanhemmuutta tulisi tukea ja vaalia, sillä se on valtava rikkaus ja mahdollisuus, ihan kelle tahansa.

”Lapseni oli toivottu ja hänen syntymänsä oli elämäni hienoimpia kokemuksia. Olin hyvin ylpeä hänestä ja osallistuin hänen hoitamiseensa täysillä. Hänen ollessa ... – vuotias minusta tuli viikonloppuisä. Puolen vuoden päästä hänet huostaanotettiin ja kävin häntä kaksi kertaa katsomassa lastenkodissa. Silloinen elämäntilanteeni johti siihen, etten pitänyt häneen yhteyttä yli kymmeneen vuoteen ennen kuin nyt, vankilassa. Poden tästä syyllisyyttä, koska rakastan häntä kovasti. Yritän pikkuhiljaa luoda häneen isä – poika – suhteen uudelleen.”

Kuten oheisesta vangin kirjoittamasta tekstistä käy ilmi, yksilön omat voimavarat eivät aina välttämättä riitä vanhemmuuden toteuttamiseen. Vanki saattaa tarvita käytännön apua ja tukea lapsen tapaamiseen liittyviin asioihin ja yhteydenpitoon vankilan ulkopuolelle, mikäli aiempi elämäntilanne on ajanut vanhemman

erilleen lapsesta/ lapsista. Valtava syyllisyyden taakka vaikuttaa kielteisesti yksilön hyvinvointiin, ja vankilahenkilökunta voi olla vangin tukena hälventämässä tuota taakkaa. Jokaisessa tapauksessa tulee toki huomioida lapsen paras ja pohtia myös sitä, onko lapsen kannalta hyödyllistä tavata omaa isää/ äitiä. Vankilassa voitaisiin mielestäni antaa tukea vanhemmuuteen myös käytännön tasolla, esimerkiksi lähtemällä yhdessä vangin kanssa tapaamaan tämän lasta/ lapsia. Kyse on kuitenkin yksittäisistä tapauksista, eikä jokapäiväisistä työtehtävistä. Kuntoutusnäkökulmasta tällaisella asialla on valtava merkitys, ja tapaamisen kautta vanhempi voi saada alkusysäyksen suhteen uudelleen luomiseen. Samalla vanhempi voi löytää elämälleen uudenlaisen merkityksen ja toiveikkuuden siemenen.

5 TOIMINNALLISET MENETELMÄT

Toiminnalliset menetelmät ovat elämyksellisiä, luovia ja ilmaisullisia menetelmiä, joita voidaan hyödyntää esimerkiksi silloin, kun keskustelumenetelmät eivät asiakastyössä tuota tulosta. Toiminnallisten menetelmien avulla asiakas saa mahdollisuuden tuoda itsestään esille puolia, joita ei välttämättä keskustelutilanteessa ole nähtävissä. Esimerkiksi tunteita, arvoja ja asenteita voi olla helpompi ilmaista tekemisen kautta, ja samalla asiakas voi hyödyntää luovuuttaan ja mielikuvitustaan. Toiminnallisten menetelmien tarjoamien elämysten kautta asiakas voi myös kokea onnistumisia ja niiden myötä löytää uusia keinoja ratkaista haastavia tilanteita. (Järvinen ym. 2007, 144- 145.) Toiminnalliset työtavat toimivat työntekijän työvälineinä sekä kohtaamisen ja yhdessäolon keinoina. Niitä voidaan käyttää sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyssä esimerkiksi perhetyössä, lastensuojelulaitoksissa, kouluissa ja perhekuntoutuksessa. (Mäkinen ym. 2009, 157- 158.)

Toiminnalliset menetelmät sisältävät enemmän toimintaa kuin sanoja, joita tarvitaan vasta työskentelyn purkamisessa ja jakamisessa. Asiakas joutuu tekemään työtä itsensä ja omien tunteidensa, käsitystensä sekä uskomustensa kanssa. Asiakas voi toiminnan kautta vaikuttaa vuorovaikutukseen itsensä kanssa, jolloin epämääraisten tuntemusten sanoittaminen helpottuu. Elämyksellinen työskentely on kokemuksellista oppimista, jossa oivalluksia syntyy tekemisen kautta. (Järvinen ym. 2007, 147.) Toiminnalliset eli ilmaisulliset menetelmät toimivat apukeinoina ajatusten ja tunteiden ilmaisemisessa liikkeiden, eleiden, ilmeiden, kuvien, sanojen, mielikuvien, musiikin ja tarinoiden kautta. Pelkät sanat eivät aina riitä itseilmaisun välineeksi. Samalla menetelmät kehittävät yksilön luovuutta, itsetuntemusta sekä vuorovaikutustaitoja. Yksilö voi menetelmien avulla oppia käsittelemään tunteitaan sekä tunnistamaan/ ylittämään omat rajansa. (Ilkka & Tamminen 2004, 13- 14.)

Toiminnallisia menetelmiä ovat erilaiset taidelähtöiset menetelmät kuten kuvataide, musiikki, liike, mielikuva-, symboli- ja korttityöskentely. Osallistuja luo

itse luovissa menetelmissä esimerkiksi maalaten, liikkuen tai savea työstäen. Myös tanssi, elokuva, kirjoittaminen, kirjallisuus ja tarinallisuus ovat luovia menetelmiä. Menetelmissä toimitaan asiakkaan/ ryhmän kanssa luoden jotakin itse tai käyttäen valmiita tuotoksia kuten elokuva-, musiikki- tai kirjallisuustaidetta. Lisäksi toiminnallisiin menetelmiin kuuluvat erilaiset pelit, leikit, rentoutusharjoitukset, rooliharjoitukset, kirjeet, liikunnalliset harjoitukset ja arkitoiminta. Toiminnallisina menetelminä voidaan käyttää erilaisten janojen piirtämistä, kieli- ja vertauskuvia tai kuvien hyödyntämistä keskustelun pohjaksi. (Järvinen ym. 2007, 145- 146.) Myös erilaiset kortit ovat suosittuja esimerkiksi tunteiden työstämisen välineenä. Lisäksi voidaan piirtää esimerkiksi sukupuu tai oma perhe. (Mäkinen ym. 2009, 159.)

Toiminnallisia menetelmiä ohjatessa työskentelyssä on kolme vaihetta. Lämmittelyvaiheessa poistetaan alkujännitystä, vapautetaan tunnelmaa ja valmistetaan yksilöä/ ryhmää toimintaa varten. Tavoitteena on luoda turvallinen ja hyväksyvä tunnelma. Varsinaisessa toimintavaiheessa on tarkoituksena saada osallistuja/ osallistujat keskittymään toiveiden ja tavoitteiden pohjalta suunniteltuun toimintaan. Harjoitukset voivat liittyä esimerkiksi tiettyyn aihepiiriin. Toimintavaiheen olisi hyvä sisältää sekä luovia harjoitteita että oman ajatus- ja tunnemaailman tarkasteluun liittyviä toimintoja. Lopetusvaiheessa jaetaan ohjauskerran aikana syntyneitä ajatuksia sekä tuntemuksia puhuen tai jonkin harjoituksen avulla. Jakamisen jälkeen voidaan vielä tehdä keskittymis- tai rentoutusharjoitus, jotta ohjauskerta päättyisi iloiseen tunnelmaan. (Ilkka & Tamminen 2004, 15- 17.)

Toiminnallisuus on menetelmänä usein arkista toimintaa, kuten esimerkiksi asiakkaan kanssa kaupassa käyminen tai asiakkaan taloudenhallinnan tukeminen. Ammatillisen työn tulee kuitenkin aina olla suunnitelmallista ja tavoitteellista, jolloin toiminnalliset menetelmät pitää myös käsitteellistää. Työntekijän tulee siis miettiä, mihin hän toiminnallaan pyrkii. Toiminnan avulla työntekijän on mahdollista saada asiakkaasta informaatiota, jota ei toimistopöydän ääressä välttämättä saa. Samalla asiakas havainnoi omaa

tapaansa toimia ja omat toimintatavat tulevat itselle näkyvimmiksi. (Mäkinen ym. 2009, 161- 163.)

Itse tutustuin käytännössä erilaisiin toiminnallisiin menetelmiin suuntaavien opintojeni aikana Turun ammattikorkeakoulussa. Suuntaavien opintojen kokonaisuuden ”Toiminnalliset menetelmät” opettajana toimi Airi Ylinen, joka tutustutti opiskelijat useisiin erilaisiin menetelmiin. Suuri osa projekti- sekä opinnäytetyössä käyttämäni menetelmistä on lähtöisin Airi Ylisen opetusmateriaalista. Opintojakson aikana sain omakohtaisen kokemuksen menetelmistä ja päädyin toteuttamaan tietyt menetelmät isä- ryhmän sekä isä-lapsi- tapahtuman sisällössä. Airi Ylisen kautta olen saanut menetelmät tietoisuuteeni, mutta etsin menetelmiin liittyen ensisijaisesti alkuperäisiä lähdeteoksia.

6 VANKI- ISIEN RYHMÄTOIMINTA KÄYRÄN

VANKILASSA

Järjestin Käyrän vankilassa vanhemmuusteemaista ryhmätoimintaa touko-kesäkuun 2012 aikana. Vanki- isien ryhmätoiminta oli projektityö liittyen suuntaavien opintojeni ”Toiminnalliset menetelmät” opintokokonaisuuteen. Tarkoituksena oli luoda uudenlaisia tapoja vangin isyyden tukemiseksi.

6.1 Kuusiosainen tarinansepittämismenetelmä

Kuusiosainen tarinansepittämismenetelmä (the 6 - Part Story Method eli 6PSM) on israelilaisten terapeuttien (Mooli Lahad ja Ofra Ayalon) kehittämä menetelmä, joka perustuu kuusiosaisen tarinan luomiseen. Menetelmässä asiakas ”raapustaa”/ piirtää kuuteen osaan jaotellulle paperille ohjeistuksen mukaan. Jokaiseen paperin osioon muodostuu tuotos eri näkökulmasta. Asiakasta ohjeistetaan menetelmän edetessä koko ajan, ja seuraava ohjeistus annetaan edellisen ruudukon ollessa valmis. Ensimmäiseen ruudukkoon piirretään sadun sankari/ päähenkilö, joka voi olla ihminen, eläin tai jotain muuta. Lisäksi piirretään, missä hän/ se asuu. Toiseen ruudukkoon kuvataan piirtämällä sankarin tehtävä. Kolmannessa ruudukossa pyydetään piirtämään päähenkilön apuri/ ystävä, joka auttaa sadun sankaria/ päähenkilöä tehtävän suorittamisessa. Neljänteen ruudukkoon piirretään sadun sankarin/ päähenkilön toiminnan tiellä oleva este. Viidennessä osiossa tehdään piirros siitä, mitä seuraavaksi tapahtuu. Selviääkö sadun sankari/ päähenkilö esteestä vai ei. Viimeisessä eli kuudennessa ruudukossa kuvataan, kuinka tarina päättyy. Kuusiosaiselle paperille muodostuu tarina, jonka yksilö nivoo yhteen ja esittelee. Tarinan kautta voi saada selville jotakin yksilön psyykkisistä prosesseista tai selviytymiskeinoista. Menetelmän avulla voidaan vaikuttaa myönteisesti yksilön itsetuntemukseen sekä vuorovaikutustaitoihin. (Lahad 1992, 156- 159; Ylinen 2012.)

Mooli Lahad on käyttänyt tarinansepittämismenetelmää arvioidessaan yksilön tapoja sietää stressiä. Ihmisten tavat käsitellä stressaavia tilanteita eroavat toisistaan: osa reagoi tunteilla, osa jatkuvalla tekemisellä ja osa puolestaan etsimällä tukea sosiaalisista suhteista. Toisaalta yksilö voi myös turvautua luovaan ajatteluun unohtaakseen traumaattiset tapahtumat tai luottaa omiin uskonnollisiin, poliittisiin tai eettisiin uskomuksiinsa. (Meldrum 1994, 189.)

Lahad on koonnut lyhennesanan ”BASIC Ph” kuvatakseen erilaisia keinoja reagoida stressiin:

B = Beliefs and Values: Uskomuksiin ja arvoihin turvautuminen

A = Affect: Yksilön tunneilmaisu

S = Social mode: Sosiaalinen ilmenemismuoto

I = Imaginative way: Mielikuvituksellinen tapa

C = Cognitive response: Kognitiivinen reaktio

Ph = Physical and active coping strategy: Fyysinen ja aktiivinen selviytymisstrategia

(Muokattu: Meldrum 1994, 189- 190.)

6.2 Ryhmätoiminnan tavoitteet ja sisältö

Turun ammattikorkeakoulun opintojaksokohtaisina tavoitteina oli toteuttaa projektityö yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa ja harjoitella sekä soveltaa siinä toiminnallisia menetelmiä käytäntöön. Projektin toteuttamisessa arvioitiin lisäksi sitä, kuinka yhteistyö työelämäkumppanin kanssa sujui ja kuinka opiskelija pystyi analysoimaan sekä arvioimaan toteuttamaansa toimintaa. (Turun ammattikorkeakoulu 2012.) Henkilökohtaiset tavoitteet liittyivät lähinnä ryhmänohjaukseen sekä toiminnallisten menetelmien toteuttamiseen käytännön asiakastyössä. Ryhmän ohjaamisesta ja toiminnallisten menetelmien hyödyntämisestä itsellä oli aiempaa kokemusta ikäihmisten, lasten, nuorten ja

kehitysvammaisten asiakkaiden parissa. Vankila työskentely- ympäristönä sekä vangit asiakasryhmänä olivat kuitenkin itselle vieraita.

Ennen projektin alkamista tein valtavasti ajatustyötä omien asenteiden, ajatusten ja ennakkoluulojeni kanssa. Vähitellen sain varmuutta siihen, että uskalsin toteuttaa vankien ryhmätoiminnassa hieman lapsellisiltakin vaikuttavia harjoitteita. Halusin ottaa riskejä ja kokeilla omia rajojani ryhmänohjaajana. Omien rajojen testaamista tapahtui siinä, että ohjasin ryhmää ensimmäistä kertaa yksin. Tavoitteena oli aikaansaada ajatustyötä sekä itsetutkiskelua vangeissa. Toivomuksena oli, että ryhmässä syntyisi ideoita, oivalluksia ja pohdintoja, jotka vaikuttaisivat myönteisesti vankien isyyteen, tunteiden ilmaisemiseen ja elämönhallintaan yleisesti. Parhaimmillaan osallisuuden ja tasavertaisuuden tunteet saattavat nimittäin vahvistaa vankien itsetuntoa sekä luottamusta omiin kykyihin.

Suurimpana henkilökohtaisena tavoitteena oli uusien toimintamallien ja ideoiden luominen vankilan arkeen. Toivomuksena ennen projektin alkamista oli, että ryhmätoimintaa voitaisiin jollakin tavoin hyödyntää tulevaisuudessa tai poimia edes osia siitä. Aihepiiri sai runsaasti huomiota vankilassa ja uskon samantyyllisen ryhmätoiminnan olevan tulevaisuudessa mahdollista. Yhteistyökuviot tulevaisuuden suhteen ovat vielä kesken ulkopuolisen tahon kanssa, mutta vankilassa suhtaudutaan mahdolliseen isä- lapsi- toimintaan tulevaisuudessa avoimin mielin.

Toimeksiantaja oli myöntäväinen opiskelijan ehdotuksiin projektin sisällöstä ja aihealueesta, sillä aihe oli rikosseuraamusalalla sekä Käyrän vankilassa ajankohtainen ja tarpeellinen. Aihetta oli aiemmin käsitelty vankilassa lähinnä keskustellen ja syvällisempi isyyden tarkastelu on ollut vankilassa käytännön syistä mahdotonta toteuttaa. Toimeksiantaja ei luonut yksityiskohtaisia tavoitteita projektille, vaan antoi suhteellisen vapaat kädet. Keskusteluissa toimeksiantajan kanssa kävi kuitenkin ilmi, että projektin kautta voitaisiin tukea vangin isyyttä, tiivistää vangin sosiaalista tukiverkostoa sekä vaikuttaa positiivisesti vangin kokonaiskuntoutukseen ja jossakin vaiheessa koittavaan

siviilielämään. Tavoitteena oli myös toimeksiantajan näkökulmasta virittäytyä opinnäytetyötä kohden.

Ryhmätoiminnan sisältö oli jatkuvasti toiminnallista, sillä projekti sisältyi suuntautumisvaiheen opintoihini ”Toiminnalliset menetelmät”. Projektissa tapaamiskertoja oli yhteensä kuusi, ja jokaisen kerran sisältö suunniteltiin tarinansepittämismenetelmään pohjautuen. Jokainen tapaaminen kesti noin kaksi tuntia tupakka- ja kahvitaukoineen. Kaikki projektin tapaamisissa hyödynnetyt materiaalit löytyvät opinnäytetyöraportin liitteenä olevasta listasta (Liite 3).

Tarinansepittämismenetelmän mukaisesti ensimmäisen tapaamisen aiheena oli tarinan päähenkilö ja paikka, jossa hän asuu eli tarkastelimme isyyttä ja isyyttä vankilassa. Ensimmäisellä tapaamisella tutustuimme toisiimme, kävimme läpi ryhmätapaamisten sisältöä ja loimme yhteiset säännöt. Toiminnallisina menetelminä olivat valokuvakortit, omaan lapsuuteen liittyvä lomake sekä dokumenttielokuva ”Isältä pojalle”. Tapaamisen päätteeksi jokainen sai tehtäväkseen kirjoittaa kirjeen omalle isälle. Jokaiselle vangille jaettiin myös kansiot, joissa oli vihko, kynä, pyyhekumi, kirjepaperi sekä muutama artikkeli vanhemmuuteen liittyen.

Tarinansepittämismenetelmään pohjaten aiheina olivat toisella kerralla isän rooli ja isän tehtävät. Keskustelimme ensimmäisellä tapaamisella katsotusta elokuvasta Aku- ilmekorttien avulla. Vangit saivat täydentää myös lomakkeet liittyen omaan perheeseen ja perheen yhteiseen ajanviettoon. Eläinhahmojen avulla pohdimme omaa kehitystä lapsuudesta tähän päivään. Lankakeräharjoituksella kokosimme ”hyvän isän” piirteitä ja jokainen sai mainita myös yhden positiivisen asian omasta vanhemmuudesta. Lippulappu-harjoituksessa jokainen kirjoitti paperille itseä mietityttävän asian vanhemmuuteen liittyen ja niistä keskusteltiin yhteisesti. Katsoimme myös Emilia- DVD: n, joka on Kriminaalihuollon tukisäätiön ruotsalaisesta alkuperäisteoksesta tuottama animaatioelokuva. Elokuvassa tuodaan esille vankeuden moninaiset vaikutukset erityisesti lapseen. Jokainen sai tehtäväksi

seuraavalle kerralle lomakkeen arvoihin liittyen sekä luettavaksi muutaman Mannerheimin lastensuojeluliiton vanhempainnetistä löytyvän artikkelin.

Tarinansepittämismenetelmän pohjalta kolmannen tapaamisen aihepiirinä olivat tarinan päähenkilön apurit ja ystävät eli vangin sosiaalinen verkosto. Keskustelimme artikkeleista ja kunkin perhe- elämään liittyvistä arvoista. Tärkeänä aiheena tällä kerralla oli myös se, kuinka lapselle tulisi kertoa isän vankilassa olosta. Asia mietitytti jokaista vankia edellisen kerran lippulappu-harjoituksessa, ja olin ottanut täksi kerraksi asiasta selvää. Jokainen sai täydentää myös oman sukupuun A3- kokoiseen sukupuun pohjaan ja lisätä siihen erilaisia pääsiäismunista saatuja hahmoja kuvaamaan haluamiaan sukulaisia. Työskentelimme lisäksi magneettien avulla muodostaen niistä jokaiselle omannäköisen elämänkentän tätä hetkeä sekä tulevaisuutta kuvastamaan. Kaikki saivat lopuksi antaa palautetta ryhmän toiminnasta magneeteilla. Luettavaksi seuraavalle kerralle annettiin artikkeli liittyen lapsen ja vanhemman vuorovaikutukseen.

Käytännön syistä johtuen neljäs ja viides tapaamiskerta vaihtuivat toisin päin. Tarinansepittämismenetelmään nojaten neljännen tapaamisen aiheena olisivat alun perin olleet päähenkilön tehtävän suorittamisen esteenä olevat asiat, eli esimerkiksi tunteet. Viidennellä kerralla oli tarkoitus tarkastella sitä, kuinka tarinan päähenkilö selviää esteestä vai selviääkö. Tapaaminen olisi liittynyt vangin tulevaisuuteen, haaveisiin ja unelmiin. Muutoksesta johtuen neljäs tapaaminen olikin isien ja lasten yhteinen retki Zoolandia- eläinpuistoon. Vangit valmistivat ennen lähtöä eväät mukaan itseään ja lapsia varten. Lapset tavattiin Zoolandiassa, jossa isät viettivät lastensa kanssa mukavan päivän. Retken aikana otimme myös valokuvia isistä sekä lapsista ja kuvat toimitettiin jälkeinpäin vangeille. Viidennellä tapaamisella käsittelimme tunteita. Aluksi teimme tunne- nelikentän, jolloin jokainen mietti millaisin tuntein oli sillä hetkellä ryhmässä ja minkä johdosta. Pohdimme lisäksi erilaisia tunnetiloja kuvaavia sanoja nostamalla niitä vuorotellen kulhosta ja kertomalla omat ajatukset kyseiseen tunnetilaan liittyen. Keskustelimme tunteista ja tarkastelimme esimerkiksi häpeän sekä syyllisyyden tunteita. Vangit tekivät myös harjoituksen,

jossa joutuivat miettimään tunteiden ilmaisua ja niiden peittämistä. Lopussa koristelimme omat viha- naamiot aggressiivisen musiikin soidessa taustalla. Tapaamisen päätteeksi oli valmis rentoutusharjoitus ”Sateen takana” - äänitteeltä.

Viimeinen eli kuudes ryhmätapaaminen sisälsi ruoanlaittoa ja aarrekarttatyöskentelyä. Vangit toivoivat itse yhteisen lounaan valmistamista, ja toteutimme toiveen vankilan opetuskeittiössä. Ruoan kypsyessä jokainen sai tehdä oman aarrekartan tulevaisuudestaan, unelmistaan ja haaveistaan. Kartongille sai leikata lehdistä kuvia ja tekstiä sekä halutessaan myös piirtää ja kirjoittaa. Viimeisen tapaamisen aikana keräsin myös palautetta vangeilta sekä suullisesti että kirjallisesti (Liite 4).

6.3 Toiminnalliset menetelmät vangin isyyden tukena

Vanki- isien ryhmätoiminnan ja koko opinnäytetyön tavoitteena oli soveltaa erilaisia toiminnallisia menetelmiä käytäntöön ja arvioida niiden soveltuvuutta vankilaoloihin. Omakohtaiset kokemukset osoittivat, että toiminnalliset menetelmät olivat toimivia vanhemmuuden käsittelyssä ja etenkin oman itsetuntemuksen lisäämisessä. Menetelmät innostivat ja toimivat loistavasti ajatusten sekä keskustelun herättelijöinä. Esittelen seuraavaksi ryhmätoiminnassa hyödynnetyt menetelmät ja pyrin osoittamaan teorian tiedon sekä käytännönläheisen kuvauksen avulla niiden hyödyn.

6.3.1 Narratiivisuus

Narratiivisuus on lähestymistapa, jonka huomio kiinnittyy kertomuksiin ja tarinoihin tiedon välittäjänä sekä rakentajana (Heikkinen 2010, 143). Narratiivisuutta eli tarinallisuutta voidaan hyödyntää sosiaalialan asiakastyössä nostamalla yksilön identiteetti ja elämäntarina tarkastelun kohteeksi. Tarkastelun tavoitteena on ehjempi elämän kokonaisuus sekä elämänhallinnan tunteen lisääminen. (Heikkinen 2010, 152.)

Hyödynsin narratiivisuutta projektityöni isä- ryhmässä. Isä- ryhmään osallistuneet vangit kirjoittivat kirjeen omalle isälleen ja halutessaan he saivat

keskustella kirjeestä ohjaajan kanssa. Kirjeen kirjoittaminen oli vankien mielestä haastavaa, mutta uskon sen olleen myös huojentavaa. Osalla omaan isään liittyi kipeitä muistoja, ja aihe nosti vanhat tunteet pintaan. Asioiden tiedostaminen saattoi kuitenkin olla askel eteenpäin.

6.3.2 Symbolityöskentely

Symbolityöskentelyssä ajatuksia esitetään visuaalisesti, mielikuvien avulla. Symbolien avulla on helpompi pukea asioita sanoiksi. Esine näyttää joltakin, joka tuo mieleen kuvia ja yhteyksiä symboliselle tasolle. Symboli toimii ärsykkeenä ja luo uusia ajatuksia. (Williams 2000, 183- 184.)

Symboleina voidaan käyttää erilaisia esineitä (magneetit, koriste- esineet) ja kuvia. Symbolit voivat olla ihmishahmoja, eläimiä ja elottomia esineitä. Esinevalikoimassa olisi hyvä olla vähintään 10- 25 erilaista esinettä. Valikoimasta tulisi löytyä ainakin pahaa/ ilkeää edustavia sekä tavallisten ja erikikäisten ihmisten näköisiä hahmoja. Lisäksi valikoimassa olisi hyvä olla moniselitteisiä ja hengellisen ulottuvuuden omaavia esineitä, joitakin eläimiä sekä hyvän puolesta taistelevia superhahmoja. (Williams 2000, 184.)

Symbolityöskentely oli vahvasti mukana isä- ryhmän toiminnassa. Hyödynsin Aku Ankka- ilmekortteja, jotka olin tulostanut ja laminoinut. Käytin kortteja toisessa tapaamisessa, jossa keskustelimme Visa Koiso- Kanttilan ”Isältä pojalle” – dokumenttielokuvasta. Jokainen valitsi kortin, joka kuvasti omia ajatuksia edellisestä kerrasta sekä dokumenttielokuvasta.

Toisessa tapaamisessa teimme harjoituksen erilaisilla muovisilla eläinhahmoilla omaan itsetuntemukseen liittyen. Jokainen valitsi vuorollaan eläimen kuvastamaan itseään alle kouluikäisenä/ alakouluikäisenä/ yläkouluikäisenä/ aikuisena. Harjoitus toimi todella hyvin; jokainen keskittyi ja mietti tosissaan valintaansa. Muiden luonnehdintoja itsestään oli myös mielenkiintoista kuunnella.

Pääsiäismunista kerättyjä pikkuesineitä (erilaisia hahmoja ja eläimiä) hyödynsin sukupuuta täydennettäessä. Jokainen kirjoitti ensin A3- kokoiseen tyhjiin

sukupuupohjaan lähisukulaistensa nimet. Tämän jälkeen sukupuuhun sai lisätä pääsiäismunista saatuja esineitä kuvastamaan haluamiaan henkilöitä. Esine laitettiin paperin päälle siihen kohtaan, jossa luki kyseisen henkilön nimi. Sukupuu ja osallistujien perhetausta selkeni harjoituksen avulla valtavasti, sillä pikkuesineiden avulla sukulaissuhteet konkretisoituivat ja tulivat uudella tavalla näkyviksi.

Magneettityöskentelyn kautta jokainen sai pohtia omaa elämänsä tällä hetkellä sekä noin viiden vuoden kuluttua. Harjoitus oli mieluinen ja siihen panostettiin. Jokainen muodosti vuorollaan magneeteista oman elämänsä magneettitaululle. Esille nousi paljon asioita, joihin haluttiin muutosta. Jokainen vanki sijoitti tulevaisuuden elämänsä koulutuksen, työn, läheiset sosiaaliset suhteet ja onnellisuuden. Elämänsä muuttui jokaisella valtavasti verratessa tämänhetkistä ja tulevaisuuden tilannetta. Eroja pohdittiin ja keskusteltiin niistä yhteisesti. Jokaisella oli selkeitä tavoitteita tulevaisuuden suhteen. Tapaamisen päätteeksi annoimme jokainen vielä palautetta ryhmän toiminnasta magneettien avulla.

6.3.3 Valokuva- ja elokuvatyöskentely

Valokuvaus on tehokas menetelmä, sillä valokuva tekee elämäntarinaa näkyväksi. Valokuvan kautta on mahdollisuus kertoa elämästään ja perheestään sekä työstään omaa identiteettiä. Valokuvauksen avulla voi kokeilla erilaisia rooleja ja näin lisätä omaa itsetuntemusta. Yksilö voi kuvata valokuvausprosessissa omaa elämäänsä, toisen elämää tai itselle tärkeitä asioita. Prosessissa yksilö voi olla myös itse kuvattavana. (Lämsä 2011, 148.)

Valokuvan avulla voidaan tuoda esille asioita ilman sanoja. Valokuvaterapeuttisessa työssä hyödynnetään asiakkaalle tärkeitä kuvia väylänä menneisyyteen, nykyhetkeen ja tulevaisuuden haaveisiin. Valokuvien kautta voidaan edesauttaa asiakkaan itsehavainnointia, ymmärrystä ja muutosta. Asiakas voi nähdä elämänsä uudella tavalla ja oppia itsestään uusia asioita. (Halkola 2009, 13.)

Valokuvia voi käyttää terapeutisesti sosiaali-, kasvatusta- ja terveysalalla. Sovellukset ovat moninaisia, eikä valokuvan käyttäminen vaadi erityistä osaamista. Valokuvia voidaan käyttää terapeuttisessa työssä omaelämäkerrallisia kuvia katselemalla, symbolisia/ assosiativisia kuvia katselemalla tai uusia valokuvia ottamalla. Erilaisia menetelmiä voidaan yhdistää tai liittää valokuvatyöskentelyä muihin ilmaisullisiin menetelmiin. Yhtenä esimerkkinä valokuvaterapeutisesta työmuodosta on Miina Savolaisen kehittämä voimauttavan valokuvan menetelmä. Menetelmän tavoitteena on voimaantumisen (empowerment) lisääminen yksilön elämässä. Voimauttavan valokuvan menetelmä on innoittanut valokuvauksen käyttämiseen asiakkaiden kanssa ja saanut ansaittua tunnustusta. (Halkola 2009, 16- 21.)

Projektityössä hyödynsin valokuvia käyttämällä valokuvakortteja ensimmäisen tapaamisen aluksi. Olin tulostanut erilaisia Internetistä löytyneitä valokuvia ja laminoinut kuvat. Kuvat oli aseteltu pöydälle ja jokainen sai valita yhden kortin kuvastamaan tuntemuksiaan ryhmätyöskentelyn aloittamisesta. Valokuvakortit toimivat ryhmän kanssa hyvin, ja niiden avulla jokainen pystyi kertomaan ajatuksiaan ryhmätoiminnan aloittamiseen liittyen. Ilman kortteja samanlaisia ajatuksia ei välttämättä olisi syntynyt. Valokuvakortit kevensivät hyvin myös alkujännitystä ja loivat mukavaa tunnelmaa ensimmäiseen tapaamiseen.

Isä- ryhmän kanssa hyödynsin valokuvausta Zoolandia- retkellä, jossa olivat mukana vankien lapset. Pyysin valokuvausluvat lasten äideiltä ja sain kuvata isiä lastensa kanssa retken aikana. Lisäksi retken jälkeen vietimme valokuvaustuokion erään vangin ja tämän puolison sekä pojan kanssa. Otimme perhekuvia sekä isä- lapsi- valokuvia perhetapaamisen yhteydessä. Toimitin vangeille valokuvat levyille tallennettuina jälkeinpäin. Vangit olivat tyytyväisiä valokuviin ja yhteisiin kuviin perheen sekä lasten kanssa. Retki oli onnistunut, ja siitä jäi mukavia muistoja valokuvien muodossa. Kuvista välittyi ainutlaatuinen tunnelma ja kokemus, sillä yhteiset retket isien ja lasten kesken ovat usein harvinaisia tapahtumia vankila- aikana.

Ensimmäisessä ryhmätapaamisessa katsoimme Visa Koiso- Kanttilan ohjaaman dokumenttielokuvan Isältä pojalle. Elokuva kertoi hänen omasta

elämästään: lapsuudesta ja suhteesta omaan isään. Elokuva oli hyvin tunnepitoinen ja ajatuksia herättävä. Elokuvassa esitettiin perheen vanhoja valokuvia ja päähenkilöt (isä ja poika) keskustelivat valokuvista. Dokumenttielokuvan tavoitteena oli herättää vangeissa ajatuksia ja tunteita sekä myös muistoja omasta lapsuudesta ja isä- suhteesta.

Jalonen (2009, 133- 137) kertoo elokuvan käyttämisestä terapeuttisena välineenä kriisityössä sekä psykoterapiassa. Terapeuttiseen tarkoitukseen voidaan käyttää elokuvaa, joka koskettaa ja puhuttelee asiakasta. Elokuva vaikuttaa moniin aisteihin ja tuo samalla liikettä kehoon, tunteisiin sekä ajatteluun. Elokuvan kautta asiakas voi samaistua ja harjoitella sekä omien että toisten tunteiden havainnointia, tunnistamista ja arviointia. Elokuva pystyy lisäksi läpäisemään yksilön tietoisien tajunnan pureutumalla alitajuntaan. Asiakas voi näin elokuvan kautta päästä lähemmäs omia kokemuksia, uskomuksia ja toiveita.

6.3.4 Tunnetyöskentely

Koemme tunteita elämässä jatkuvasti, sillä erilaiset tilanteet aiheuttavat ihmisissä reaktioita, joita kutsumme tunteiksi. Tunteet ohjaavat toimintaa sosiaalisissa tilanteissa, muokkaavat vireystilaa ja vaikuttavat ympäristön tapahtumien havaitsemiseen sekä tulkitsemiseen. Tunnereaktiot ovat fyysisiä ja psyykkisiä toimintoja, jotka edesauttavat yksilön toimimista erilaisissa tilanteissa. Tunteet ovat tärkeä osa yksilön säätelyjärjestelmää, joka varmistaa hyvinvoinnin. (Nummenmaa 2010, 11- 15.)

Tunteet ovat iso osa ihmisen elämää, ja siksi niiden eteen pitää tehdä myös työtä (Isokorpi 2004, 9). Tunteiden ilmaisemista pidetään hyödyllisenä toimintona. Ensinnäkin tunteita viestimällä toiset pystyvät arvioimaan ja ymmärtämään yksilön toimintatapoja. Toiseksi, tunteiden peittäminen saattaa vaikuttaa haitallisesti yksilön terveyteen sekä sosiaalisiin suhteisiin. Tunteiden ilmaisuja on kuitenkin osattava säädellä eli ymmärtää tunteiden esittämissääntöjä. Kontrollioimaton tunteiden ilmaiseminen voi johtaa helposti avoimeen konfliktiin. (Nummenmaa 2010, 103- 104.)

Isä- ryhmässä yksi tapaamiskerta koostui pitkälti tunteisiin liittyvistä harjoitteista. Aloitimme tunne- nelikentällä kartoittaen, millä mielellä kukin oli sillä hetkellä. Tunne- nelikentässä piirretään neliosainen ruudukko esimerkiksi liitutaululle. Jokaista osiota kuvastaa erilainen hymiö; iloinen, surullinen, neutraali/ alakuloinen sekä hermostunut/ vihainen. Jokainen sai kertoa, millä tuulella on ja nimi kirjattiin kyseisen tunnetilan kohdalle lyhyen perustelun kera. Tämän jälkeen pohdimme erilaisia tunnetiloja nostamalla vuorotellen muovikulhosta erilaisia tunnesanoja. Olin tulostanut, laminoinut ja leikannut erilaisia tunnesanoja kulhoon. Jokainen kertoi vuorollaan, mitä itselle tuli kyseisestä tunteesta mieleen. Se saattoi olla esimerkiksi jokin tietty tilanne, tapahtuma tai ajatus kyseiseen tunteeseen liittyen. Harjoitus toimi hyvin, ja saimme aikaan ajatuksia sekä keskustelua. Uskon harjoituksen vaikuttaneen positiivisesti myös vankien itsetutkiskeluun. Harjoituksen jälkeen kyselin vielä muutamia tunneaiheisia kysymyksiä, esimerkiksi tunteiden näyttämiseen liittyen. Käsittelimme keskustellen myös häpeän ja syyllisyyden tunteita. Teimme lisäksi ”Peitetyt tunteet” - harjoituksen, ja keskustelimme siitä yhdessä.

Päätoimintona tällä tapaamiskerralla oli naamioiden koristelu. Virittäydyimme tunnetilaan kuuntelemalla voimakasta, hieman aggressiivistakin musiikkia, ja jokainen sai musiikin soidessa koristella valmiin naamiopohjan haluamallaan tavalla. Olin varautunut koristeluun hankkimalla erilaisia materiaaleja kuten esimerkiksi akryylimaalit, suteja, höyheniä, tusseja, koristetarroja ja kimalteita. Vangit suhtautuivat koristeluun aluksi pienellä varauksella, mutta he osallistuivat kuitenkin aktiivisesti ja vaikuttivat välillä jopa pitävän siitä. Lopuksi rentouduimme ”Sateen takana” – äänitteen avulla, jotta pääsimme irrottautumaan aggressiivisesta tunnelmasta.

6.3.5 Musiikki

Musiikkia on kautta aikojen hyödynnetty voimaa antavana ja hyvää oloa tuottavana välineenä. Musiikki lohduttaa, antaa turvaa ja sen kautta on helppo ilmaista monenlaisia tunteita. Lisäksi sen avulla voi palata muistoihin tai irtautua arjesta. Musiikin teho perustuu sen nonverbaaliseen puoleen, ja sitä

kuvataankin usein sanattomaksi, maailmanlaajuiseksi kieleksi. Musiikki on oiva ilmaisun ja kerronnan väline, sillä sen avulla voi käsitellä omia asioita halutessaan pienen etäisyyden päästä. Lisäksi musiikin kautta voidaan löytää uusia voimavaroja ja parantaa itsetuntemusta sekä elämänlaatua. Musiikilla on myös viihdyttävä ja mielihyvää tuottava vaikutus. (Kaikkonen & Mattila 1997, 4-5.)

Musiikki on tunteiden tulkki ja mielikuvien herättelijä. Yksilö voi löytää musiikista tunnetilaansa vastaavia elementtejä, jolloin sisäinen tunnetila saa musiikin avulla ymmärrettävän ja käsiteltävän muodon. Voi nimittäin olla, ettei yksilö tunnista kokemaansa tunnetta kuin vasta kuulemansa musiikin kautta. Musiikki voi nostaa esille unohtuneita muistoja, jotka saattavat sisältää vaikeita tunteita. Musiikki herättelee yksilön psyykkisiä rakenteita ja auttaa muistoihin sisältyviä hankalia tunteita purkautumaan. (Ahonen- Eerikäinen 1997, 55- 56.)

Musiikin ohjaaja Esa- Pekka Kanninen Turun vankilasta kertoo musiikkitoiminnan antavan vangille mahdollisuuden irtautua hetkeksi vankilaympäristöstä ja käsitellä erilaisia tunteita sekä elämäntapahtumia ja -tilanteita. Hänen mukaansa musiikki on yksi suosituimmista vapaa- ajan harrastuksista Suomen vankiloissa. Musiikin harrastus voi olla musiikin kuuntelua, itsenäistä soittamista, musiikin opiskelua, bändisoittoa ja esiintymisiä. Harrastamisen mahdollisuudet vaihtelevat kuitenkin vankiloittain ja musiikkiharrastus on käytännössä hyvin kirjavaa. Yleensä vankilassa on muutama lainakitara, joita kierrätetään. Soittamiseen on varattu jokin tila, kuten kirkko/ liikuntatila/ musiikkihuone. Turun vankilassa työskentelee musiikin ohjaaja, mutta yleisimmin musiikkitoimintaa ohjaa henkilökunnan edustaja oman toimenkuvansa ohessa. Musiikin ohjaaja Turun vankilassa vastaa musiikkitoiminnan kehittämisestä, suunnittelusta ja toteuttamisesta. Ohjaaja toimii kanttorina vankilan jumalanpalveluksissa, ohjaa musiikkiryhmiä (4- 8 kertaa viikossa) sekä järjestää musiikkiterapiaa yhteistyössä psykologien ja psykiatrisen vankisairaalan psykiatrin kanssa. Musiikkiterapian metodeina ovat kuuntelu, rentoutus, musiikilliset mielikuvat, yhteisimprovisaatio, soittaminen,

omien kappaleiden tekeminen ja keskustelu. (Henkilökohtainen tiedonanto: musiikin ohjaaja Esa- Pekka Kanninen/ Turun vankila 2.10.2012.)

Itse hyödynsin musiikkia isä- ryhmän työskentelyssä musiikin kuuntelun ja rentoutuksen kautta. Yhdessä tapaamisessa koristelimme vihanaamion, jonka yhteydessä kuuntelimme aggressiivista punk- musiikkia. Musiikki auttoi tunnetilaan virittäytymisessä, sillä sen kautta pystyi ammentamaan tunteesta ideoita naamion koristelemiseen. Menetelmä oli toimiva vankiryhmän kanssa, vaikka aluksi he eivät olleet kovin innostuneita maaleista, kuumaliimasta, höyhenistä, kimalleliimasta ja erilaisista koristeista. Naamiopohjina käytimme valmiita muovisia naamioita. Tapaamisen päätteeksi rentouduimme Risto Rannan ”Sateen takana” – äänitteen avulla. Äänitteellä on valmiita kuunneltavia rentoutusharjoituksia, joissa yhdistyvät musiikki ja kerronta.

6.3.6 Rentoutuminen

Rentoutuminen on elimistön toiminnan rauhoittamista, joka kohdistuu sekä psyykkisiin että fyysisiin toimintoihin. Rentoutumista voidaan kuvata tajunnan tilojen vaihteluna, jolloin aivojen vireys laskee alemmille tasoille. Kokemuksia aletaan älyllisten toimintojen heikentyessä tulkita yhä enemmän tunteiden kautta. Rentoutumisen prosessin käynnistyessä tietoinen huomio siirtyy syrjään. (Kataja 2003, 22- 23.)

Rentoutuminen aikaansaa ihmisessä monenlaisia muutoksia. Fyysisinä muutoksina hengitystiheys ja sydämen lyöntitiheys vähenevät, verenpaine alenee, aineenvaihdunta hidastuu, lihakset lämpenevät, liikesujuvuus lisääntyy, palautuminen nopeutuu ja syvä lepo lisääntyy. Psyykkisellä tasolla voimavarojen käyttö tehostuu, keskittymiskyky paranee, häiritsevät jännitystilat poistuvat, itsetuntemus ja itsekontrolli lisääntyvät, paniikkikohtaukset vähenevät, voimavarat lisääntyvät ja tunteita käytetään luovemmin. Rentoutuminen avaa siis monia mahdollisuuksia kehittää omia inhimillisiä voimavaroja. Stressinhallinta lisääntyy, sillä stressihormonien määrä vähenee tai korvautuu mielihyvää tuottavilla hormoniyhdistelmillä. Lisäksi rentoutuminen lisää luovuutta kontrolloivan puolen antaessa tilaa uusille ajatuksille.

Rentoutuminen on myös väylä päästä kurkistamaan omaan sisäiseen minään ja oppia ymmärtämään itseään paremmin. (Kataja 2003, 28; 35- 46.)

Rentoutumisen menetelmiä on erilaisia, ja niistä kannattaa valita itselleen sopivin. Kaikissa rentoutusharjoituksissa olennaista on hengityksen säätely. Hengityksen tulisi olla normaalia, tasaista ja luonnollista, sillä rauhallinen ja syvä hengitys auttavat rentoutumaan. Rentoutumisen menetelmiä ovat esimerkiksi hengitysrentoutus, venytysrentoutus, jännitä- rentouta- menetelmä, mielikuvarentoutus, musiikkirentoutus sekä epäsuora- ja tarinarentoutus. Menetelmiä voi myös yhdistellä keskenään. (Leppänen ym. 1999, 3; 14.)

Isä- ryhmässä hyödynsin valmista Risto Rannan rentoutusäänitettä ”Sateen takana”. Äänitteessä on viisi erilaista valmista harjoitusta, pituudeltaan 5- 20 minuuttia. Isä- ryhmän kanssa käytimme hieman yli viiden minuutin rentoutusharjoitusta. Harjoitus oli mielikuva-, musiikki- ja tarinarentoutuksen yhdistelmä, sillä siinä kertoja käytti hyväkseen sekä mielikuvia, tarinaa että rauhallista musiikkia. Vangit suhtautuivat harjoitukseen hieman epäillen, mutta osallistuivat siihen parhaansa mukaan. Vangit eivät kuitenkaan pitäneet rauhallisen musiikin ja kerronnan yhdistelmästä. Heidän mielestään kyseinen äänite ei auttanut heitä rentoutumaan. He myös kertoivat, etteivät ole juurikaan aiemmin osallistuneet rentoutusharjoituksiin. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että erilaisia rentoutusharjoituksia voisi hyödyntää yhä enemmän vankilaoiloissa.

Kiireinen ja stressaava elämäntyyli vaatii rentoutumisen harjoittelua, joka voi tuntua aluksi hyvin vaikealta. Rentoutumisen taidosta on kuitenkin apua vastoinikäymisissä ja se antaa voimia vaikeisiin tilanteisiin. Samalla siinä antaudutaan hyvälle ololle ja uudet mahdollisuudet sekä näkökulmat avautuvat. (Leppänen ym. 1999, 5.)

Voimakkaasti kestojännittynyt ihminen ei usein osaa rentoutua edes osittain, ja hänen saattaa olla vaikea tiedostaa omaa jännittyneisyyttään. (Kataja 2003, 24). Rentoutuminen saattaa olla joillekin vangeille hyvin vaikeaa, mutta toistojen sekä erilaisten menetelmien avulla sitä voidaan harjoitella. Rentoutuminen on kuitenkin merkittävä asia ihmisen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Ilman

rentoutumisen taitoa yksilö saattaa kehittää hankalissa tilanteissa omia selviytymiskeinoja, joista esimerkkeinä ovat päihteidenkäyttö tai väkivalta. Päihteet tai väkivalta voivat olla yksilön tapoja kohdata vaikeat asiat. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna rentoutusharjoitukset ovat vangen kokonaiskuntoutuksen kannalta erittäin tärkeitä. Niiden kautta vanki voi löytää uusia keinoja vastoinikäymisten kohtaamiseen.

6.3.7 Muistelutyö

Jokainen elämä sisältää merkityksellisiä kokemuksia; joko kannattelevia tai painavia muistoja. Jokaisella on elettyä elämää ja tarinoita jaettavanaan. Mukavat muistot kertovat elämän rikkaudesta ja onnellisuudesta, vaikeat kokemukset puolestaan muistuttavat, että vaikeistakin tilanteista voi selvitä. Menneisyyden ikäviin muistoihin palaamalla voi oppia ymmärtämään nykyistä itseään ja löytää elämälleen uuden suunnan. Muistoista ihminen voi saada voimaa ja itsetuntoa. (Hohental- Antin 2009, 9- 17.)

Muistelutyö on ammatillinen työmenetelmä, joka voi vahvistaa yksilön itsetuntoa, auttaa oman elämän jäsennyksessä ja lisätä yksilön voimavaroja. Muistelu rinnastetaan usein ikäihmisten kanssa tehtäväksi toiminnaksi, mutta muisteleminen kuuluu kaikkiin elämänvaiheisiin. Kaikenikäisillä on muistoja ja kokemuksia, joita voidaan verrata ja suhteuttaa aiemmin koettuun. Perinteisessä merkityksessään muistelutyö on ollut kirjoittamista ja keskustelua omista muistoista. Muistelutyössä voidaan hyödyntää myös luovia, taidelähtöisiä tapoja kuten teatteria, julkaisuja, näyttelyitä ja erilaisia taideprojekteja. Luovassa muistelutyössä kiteytyvät neljä lähtökohtaa: luovuus (itsensä näköinen ”taide”), elämyksellisyys (yksilölliset elämäntarinat), toiminnallisuus (omaehtoinen tekeminen) sekä yhteisöllisyys (jaettavat kokemukset ja me- henki). (Hohental- Antin 2009, 23- 35.)

Muistelutyön avulla voidaan käsitellä traumaattisia muistoja, jotka työstämättöminä voivat vaikuttaa ihmiseen läpi elämän. Muistelemisen kautta kokemukset voidaan tiedostaa ja jakaa, jolloin ihminen voi kanavoida vaikeat muistot rakentavaan muotoon ja eheytyä. Muistelu voi olla todellisuuden

aktiivista hallintaa, joka auttaa ymmärtämään mennyttä ja rakentamaan elämänhallintaa. (Hohental- Antin 2009, 118.)

Isä- ryhmässä muistelutyötä toteutettiin ensimmäisellä tapaamisella pureutumalla omaan lapsuuteen Lapsuuteni - lomakkeen, Isältä pojalle - dokumenttielokuvan sekä omalle isälle kirjoitetun kirjeen avulla. Lapsuuteni - lomakkeessa oli kysymyksiä liittyen lapsuuden arkisiin asioihin. Lomakkeessa kysyttiin muun muassa silloista asuinpaikkaa, tärkeitä ihmisiä ja sukulaisia, juhlien viettotapoja, mukavinta muistoa sekä hauskoja asioita. Dokumenttielokuva puolestaan auttoi palaamaan oman lapsuuden tunnetiloihin ja muistoihin. Hyödynsimme muistelua isä- ryhmän toiminnassa myös eläinhahmoilla tehtävässä harjoitteessa, jossa omaa itseä kuvattiin eri ikävaiheissa eläinhahmojen kautta. Jokainen sai valita eläinhahmon kuvastamaan itseään alle kouluikäisenä/ alakouluikäisenä/ yläasteikäisenä/ aikuisena ja kertoa valinnastaan muille. Harjoituksessa piti palata muistoihin ja menneisyyteen sekä ennen kaikkea tehdä työtä itsetuntemuksensa kanssa. Eläinhahmoilla tehty harjoitus oli yhdistelmä symbolityöskentelyä sekä muistelutyötä.

6.3.8 Aarrekarttatyöskentely

Aarrekarttatyöskentelyn tavoitteena on tuoda esille yksilön toiveita, odotuksia ja unelmia kuvallisessa muodossa. Aarrekarttaan leikataan lehdistä kuvia ja sanoja sekä liimataan ne kartongille. Lisäksi kartongille voi halutessaan piirtää tai kirjoittaa. (Nieminen 200, 30.) Lehdistä leikatut kuvat voivat kuvailla yksilön elämää esimerkiksi kahden tai viiden vuoden kuluttua. Kuvat voivat liittyä opiskeluun, työntekoon, mielialaan tai sosiaalisiin suhteisiin. (Lämsä 2011, 143.)

Ohjaajan tehtävänä aarrekarttatyöskentelyssä on rohkaista yksilön uskoa tulevaisuuteen nykytilanteesta huolimatta. Työskentelyssä ei mietitä mahdollisuuksia toteuttaa unelmia, vaan unelmat kootaan kartongille juuri sellaisina kuin ne tulevat mieleen. (Nieminen 2007, 30.) Ohjaaja tukee yksilöä valitsemaan myönteisiä kuvia, joiden avulla voidaan konkretisoida mielikuva

tulevaisuudesta. Työskentely on sopiva menetelmä silloin, kun sanoja ei löydy tai yksilö ei osaa/ halua kuvata tilannettaan sanoin. (Lämsä 2011, 143.)

Viimeisellä tapaamisellamme suuntauduimme tulevaisuuteen kokoamalla oman haavekartan eli aarrekartan. Jokainen kokosi kartongille omia unelmiaan, haaveitaan, tavoitteitaan ja pyrkimyksiään. Lehdistä sai leikata kuvia ja liimata niitä kartongille. Lisäksi kartongille sai halutessaan piirtää ja kirjoittaa. Haavekartan työstäminen oli hankalaa, sillä vangit eivät siitä innostuneet ja pitivät sitä vaikeana tehtävänä. Vähitellen jokainen sai kuitenkin koottua omannäköisensä haavekartan, jossa tulevaisuus näytti myönteiseltä. Halutessaan työnsä sai esitellä myös muille.

6.3.9 Naamiot

Naamioiden kautta yksilö saa mahdollisuuden erilaisten roolien, ajatusten ja tunteiden tutkiskeluun. Samalla hankalia asioita voi olla helpompi tuoda esille naamion avulla. Naamioita voi valmistaa monella tavoin erilaisista materiaaleista, kuten esimerkiksi paperilautasista, paperipusseista, kierrätyspaperista ja savesta. (Buchalter 2004, 91- 96.)

Naamiotyöskentelyn tavoitteena voi olla itsetuntemuksen kehittäminen ja/ tai tunteiden tunnistaminen. Yksilö voi esimerkiksi piirtää paperille kasvojensa kuvan miettimällä, millaisen kuvan on antanut itsestään muille. Tämän kuvan ollessa valmis, yksilö voi piirtää toiselle paperille kuvan todellisesta itsestään, joka saattaa jäädä naamion taakse piiloon. Harjoitus puretaan vertailemalla yhdessä yksilön kuvausta naamioista ja todellisesta itsestään. (Ilkka & Tamminen 2004, 55.)

Isä- ryhmän työskentelyssä harjoittelimme naamioiden avulla tietyn tunteen eli vihan/ aggression tunnistamista itsessä ja omaa tapaa ilmaista se. Virittäydyimme tunnetilaan (viha) kuuntelemalla voimakasta, hieman aggressiivistakin musiikkia, ja jokainen sai musiikin soidessa koristella valmiin naamiopohjan haluamallaan tavalla. Olin varautunut koristeluun hankkimalla erilaisia materiaaleja kuten esimerkiksi akryylimaalit, suteja, höyheniä, tusseja,

koristetarroja ja kimalteita. Vangit suhtautuivat koristeluun aluksi pienellä varauksella, mutta he osallistuivat kuitenkin aktiivisesti ja vaikuttivat välillä jopa pitävän siitä. Naamioiden valmistuttua jokainen sai esitellä omansa ja kertoa siitä muille. Oli mielenkiintoista kuulla, miltä viha muiden mielestä ”näyttää”. Tunnetila ikään kuin konkretisoitui itselle ja käsitys omasta vihasta sekä sen hallinnasta selkiytyi.

6.3.10 Maalaaminen

Maalaamista voidaan käyttää apuna silloin, kun omia tunteitaan on hankala tunnistaa ja ilmaista. Maalaamisen kautta tapahtuva ilmaisu ja vuorovaikutus herättelevät ja jäsentävät tunteita. Taide ja kuvallinen ilmaisu ovat aina terapeuttisia menetelmiä, sillä niiden avulla yksilö voi ilmaista ja konkretisoida omia ongelmiaan. Kuviin voi heijastaa kokemuksiaan, toiveitaan, ristiriitojaan sekä myös raivoa ja vihaa. Kuvista keskustellessa voi syntyä uusia oivalluksia ja merkityksiä. (Lämsä 2011, 172- 183.)

Maalauksen ei tarvitse olla kuvailevaa tai esittävää, eikä lopputuloksella ole merkitystä. Tärkeintä on maalaaminen, koko prosessi ja tekeminen itsessään. Maalaamiseen voi yhdistää myös keskustelun syntyneistä tuntemuksista ja ajatuksista maalaamisen aikana. Maalaamisessa kannattaa kiinnittää huomiota välineisiin, sillä esimerkiksi isot pensselit ja suuri maalausalue voivat lisätä innostusta toimintaan. (Lämsä 2011, 146.)

Vanki- isät saivat halutessaan maalata naamioita eri väreillä. Samalla tapaamisella vangit olisivat saaneet tehdä myös maalaten postikortit lapsilleen. Kumpikaan paikalla olleista vangeista ei ideasta kuitenkaan innostunut. Maalaamista voisi yleisesti ottaen hyödyntää vankilassa nykyistä enemmän, sillä uskoisin sen olevan monelle hyvä itseilmaisun keino. Maalaamisen avulla voisi tuoda itsestään esille niitä asioita, joista ei välttämättä pysty keskustelemaan.

6.4 Yhteenveto projektista

Vanki- isien ryhmätoiminta oli kokonaisuudessaan mahtava projekti, joka jää mieleen yhtenä opettavaisimpana kokemuksena koko opiskeluaikana. Sain työskentelystä lisää itseluottamusta toimia ryhmänohjaajana ja kokeilla uusia, erilaisia toimintatapoja.

Opintojaksokohtaiset sekä henkilökohtaiset tavoitteet toteutuivat mielestäni hyvin. Projekti vei aikaa ja energiaa, mutta oli oman oppimisen kannalta hyödyllinen. Yhteistyö työelämäkumppanin kanssa sujui mallikkaasti, ja arvioin omaa työskentelyäni pitkin projektia sekä ammatillisen kasvuni että työelämäkumppanin näkökulmasta. Tavoitteet myös toimeksiantajan näkökulmasta toteutuivat. Aihealue eli vangin isyys nousi keskustelun aiheeksi vankilassa ja se hivuttautui vähitellen koko vankilan arkeen. Tulevaisuuden suunnitelmat ovat vielä kesken, mutta mahdollisuudet isä- toiminnan jatkumiseen vankilassa ulkopuolisen tahon toimesta joko hankkeeseen liityvänä työpanoksena tai ostopalveluna ovat olemassa.

Toimeksiantaja oli tyytyväinen projektisuunnitelmaan sekä projektin toteutukseen. Projektin aikana sain hyviä vinkkejä ryhmän ohjaamiseen liittyen, esimerkiksi omasta sijainnista ryhmätilassa. Yritin hyödyntää vinkit aina seuraavalla tapaamiskerralla. Sain myönteistä palautetta siitä, että hoidin työskentelyn huolellisesti ja itsenäisesti. Toisaalta taas sain välillä kehotuksia hidastaa tahtia ja keventää otetta, mutta halusin tehdä kaiken mahdollisimman hyvin. Huomasin kuitenkin useaan otteeseen, että projektissa oli valtavasti työtä yhdelle henkilölle.

Keräsin isä- ryhmään osallistuneilta kolmelta vangilta palautetta sekä kirjallisesti että suullisesti. Kirjallisen palautteen keräsin valmiin lomakepohjan (Liite 4) avulla. Kyselin osallistuneilta yleisesti ryhmän toiminnasta ja kehittämis ehdotuksista. Osallistujat kertoivat yllättyneensä ryhmätoiminnasta positiivisesti ja eräs osallistuja kertoi saaneensa ryhmältä enemmän kuin odotti. Yksi osallistujista ei olisi halunnut muuttaa mitään ryhmän toiminnassa, toinen puolestaan kertoi ensimmäisten tapaamiskertojen tunnelman olleen hieman

apaattinen. Ryhmässä ensimmäisellä kerralla käytetty videomateriaali koettiin negatiiviseksi ja se olisi voinut osallistujien mielestä voinut olla positiivisempaa.

Kaikki osallistujat olivat sitä mieltä, että he hyötyivät ryhmästä. Yksi vanki kertoi ryhmän saaneen ajattelemaan isyyttä ja lisänsen rohkeutta puhua/ kysellä asioista. Toinen kertoi myös käsitelleensä sellaisia asioita, joita ei normaalisti tule käsiteltyä. Vertaistukea pidettiin tärkeänä, sillä siitä osallistujat pystyivät ammentamaan myös itselleen. Ryhmätoiminnassa parhainta oli yhteinen aika perheen kanssa sekä ryhmän mukava henki. Lisäksi yksi osallistuja piti hyvänä asiana sitä, että ryhmässä haastettiin ajattelemaan. Kaikki osallistujat olivat valmiita suosittelemaan samantyylistä ryhmätoimintaa muille vangeille. Yksi osallistuja mainitsi palautteessa, että toivoisi vastaavia kursseja järjestettävän myös tulevaisuudessa.

Palaute oli kokonaisuudessaan positiivista ja osallistujat vaikuttivat olleen tyytyväisiä ryhmän toimintaan. Itselle jäi palautteesta hyvä mieli, mutta sain sen kautta myös rakentavia kehitysehdotuksia tulevaisuutta ajatellen.

"Kiitos kurssista ja se ihan oikeasti laittoi miettimään tätä isyyden ihmeellistä maailmaa."

Toiminnalliset menetelmät soveltuivat vankilaan todella hyvin. Omakohtainen ohjauskokemus sekä vangeilta saatu palaute osoittivat mielestäni sen, että menetelmien avulla pystyttiin saavuttamaan monia asioita. Tavoitteeni esimerkiksi ajatusten herättämisestä ja itsetuntemuksen lisääntymisestä täyttyivät. Uskon, että erilaisten toiminnallisten harjoitteiden kautta pääsimme paljon pidemmälle kuin pelkän keskustelun turvin olisimme koskaan edenneet. Jokainen osallistuja joutui tosissaan paneutumaan isyyteen ja siihen vaikuttaviin asioihin.

Palaute oli kokonaisuudessaan kannustavaa ja positiivista sekä osallistuneiden vankien että Käyrän vankilan henkilökunnan puolelta. Ryhmätoiminta toi tullessaan uudenlaisen työskentelyotteen ja lähestymistavan. Käyrän vankilassa on aiemmin hyödynnetty strukturoituja ohjelmatoimintoja, jotka pääasiallisesti käsittelevät vangin päihderiippuvuutta sekä kognitiivisia kykyjä. Vanki- isien

ryhmätoiminta oli jo aihealuealtaan täysin erilainen ja lisäksi teemaa lähestyttiin uudenlaisin keinoin. Toiminnalliset menetelmät ihmetyttivät, mutta kiinnostivat vankilan henkilökuntaa. Omakohtainen ennakkoluulo siitä, että menetelmät eivät soveltuisi aikuisten miesten kanssa käytettäväksi, osoittautui täysin turhaksi ja vääräksi.

7 ISÄ- LAPSI- PÄIVÄ KÄYRÄN VANKILASSA

Tapahtumamarkkinoinnin kautta yhdistetään vuorovaikutteisella tavalla organisaatio ja kohderyhmä toiminnalliseksi kokonaisuudeksi tietyn teeman ympärille. Tällöin yhteisö/ yritys viestii kohderyhmän kanssa tietyssä tilanteessa ja ympäristössä, eli tapahtuma on etukäteen suunniteltu. Tapahtuman tavoite ja kohderyhmä on myös määritelty. Tapahtuma on lisäksi kokemuksellinen, elämyksellinen ja vuorovaikutteinen. (Vallo & Häyrynen 2003, 24- 26.)

Isä- lapsi- päivä nivoutui tiiviisti yhteen projektityönä toteutetun vanki- isien ryhmätoiminnan kanssa. Molempia osioita yhdistivät toiminnallisuus sekä vangin isyys. Projektityössä toiminnallisuus toteutui aikuisryhmälle ohjatuissa toiminnallisissa harjoitteissa. Opinnäytetyön isä- lapsi- päivässä toiminnallinen ote näkyi puolestaan aikuinen- lapsi- ryhmän välisessä vuorovaikutuksessa.

Tapahtuma järjestettiin tiiviissä yhteistyössä Käyrän vankilan henkilökunnan kanssa. Käytännön asioista ja budjetista käytiin yhteistä keskustelua ja sovittiin niistä. Jo olemassa olevia resursseja hyödynnettiin ja pidettiin budjetti kohtuullisena. Kustannuksia aiheutui ainoastaan materiaalihankinnoista (kankaanpainanta) ja tarjoiluista. Tein kirjallisia luonnoksia tapahtuman sisällöstä ja lähetin niitä aika ajoin vankilan johtajalle sekä henkilökunnalle kommentoitavaksi ja tiedoksi. Yhteistyö vankilan kanssa oli koko ajan tiivistä ja toimivaa.

7.1 Tarve ja tavoitteet

Isä- lapsi- tapahtuman järjestämisen tarve tuli esille Käyrän vankilan henkilökunnan kanssa käydyssä keskustelussa alkuvuodesta 2012. Joissakin vankiloissa oli tuolloin jo järjestetty isien ja lasten yhteisiä tapahtumia, ja Käyrän vankilassa tiedostettiin tarve toteuttaa samankaltainen tilaisuus. Sovimme heti ensimmäisen tapaamisen jälkeen tammikuussa 2012 yhteistyöstä ja opinnäytetyön toteuttamisesta Käyrän vankilassa. Samalla sovimme toimeksiantajan kanssa projekti- ja opinnäytetyön liittämistä jollakin tavoin

yhteen. Vankilan henkilökunta oli innostunut uudeltaisesta toiminnasta vanki-
isien sekä vankilan perhetyön parissa, ja opinnäytetyöprosessia tuettiin alusta
lähtien.

Tapahtumaan liittyen olin yhteydessä vankiloihin, jossa on jo järjestetty
samantyyllisiä tapahtumia. Yhteydenotot toteutuivat lähinnä sähköpostin
välityksellä. Rikosseuraamusalan eri tilaisuuksissa sain lisäksi mahdollisuuden
kuulla muiden vankiloiden työntekijöiden kokemuksia isä- lapsi- tai perhe-
päivistä. Keskustelin tilaisuuksien aikana henkilökohtaisesti joidenkin
vankiloiden edustajien kanssa heidän järjestämistään tapahtumista. Tein
heinäkuussa myös vierailun Satakunnan vankilan Köyliön osastoon, jossa sain
konkreettista tietämystä isä- lapsi- tapahtuman järjestämisessä huomioitavista
asioista. Kokemukset toiminnallisista tapahtumista vanhempien ja lasten kesken
olivat kaikkialla hyvin myönteisiä, ja omakohtainen innostus tapahtuman
järjestämiseen kasvoi entisestään. Samalla sain varmistuksen siitä, että
tapahtuma kannattaa järjestää ja siitä voi todellakin olla hyötyä vangin
kuntoutuksen sekä lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta.

Tapahtuman tavoitteena oli tarjota vangin lapselle/ lapsille mahdollisuus nähdä
vankila täysin uudeltaisessa valossa; paikkana, johon hän on sydämellisesti
tervetullut. Paikkana, jossa isä väliaikaisesti asuu ja voi hyvin. Tavoitteena oli
myös tarjota vangeille uudeltaista perhesuhteita tukevaa toimintaa ja luoda
vankilaan toimintamalli isä- lapsi- päivän järjestämisestä tulevaisuutta silmällä
pitäen. Omakohtainen tavoite liittyi kokonaisuuden hahmottamiseen ja
hallintaan. Halusin tapahtuman olevan sisällöltään kaikki osapuolet (vangit,
lapset, saattajat) huomioiva ja lämminhenkinen. Tavoitteena oli tarjota jokaiselle
jotakin ja luoda mukavaa sekä rentoa tunnelmaa tavallisten tapaamistilanteiden
rinnalle.

7.2 Suunnittelu ja tiedottaminen

Tapahtuman suunnittelu oli pitkäkestoista ideointia, asioiden selvittämistä ja
sopimista, muiden vankiloiden työntekijöiden konsultointia, tarvikkeiden
hankkimista ja järjestelyä. Alun perin ajatuksena oli suunnitella ja järjestää isä-

lapsi- päivä alusta loppuun yhdessä vankien kanssa. Tarkoituksena oli vanki- isien ryhmätoimintaan osallistuneiden kanssa ideoida ja toteuttaa tapahtuma. Kyseinen suunnitelma osoittautui kuitenkin mahdottomaksi käytännön syistä. Vankiryhmän osallistujamäärä pieneni ryhmätoiminnan aikana ja omat aikataulut eivät mahdollistaneet yhteistyötä vankien kanssa. Päädyin siis suunnittelemaan tapahtuman sisältöä pääasiassa itsenäisesti. Vanki- isien ryhmätyöskentelyn aikana toki tiedustelin vangeilta ideoita ja toivomuksia päivän sisällön suhteen.

Tapahtuman tarkoituksena oli tarjota vangille mahdollisuus mukavaan yhdessäoloon lapsensa/ lastensa kanssa. Lisäksi halusin luoda tapahtumasta laajemman kokonaisuuden, jossa huomioitaisiin myös lapsen saattajat. Ajatuksena oli, että lapsen saattaisi vankilaan vangille läheinen henkilö. Tästä syystä otin yhteyttä Vankien omaiset ry: n puheenjohtajaan, joka ilmoitti yhdistyksen osallistuvan mielellään tapahtumaan. Yhdistys toi päivään vangin omaisen näkökulman, ja sen kautta lasten saattajat saivat halutessaan tietoa sekä vertaistukea.

Tapahtuman ajankohta ajoittui elokuun loppuun, koska silloin ajateltiin olevan vielä mahdollisuus ulkona toteutettaviin toimintoihin. Lisäksi suurin osa vankilan työntekijöistä oli tuolloin palannut kesälomalta, eli vankilan resurssit olivat käytettävissä. Muutama vankilan työntekijöistä lupautui ohjaajiksi tapahtuman toimintapisteille, sillä halusin jokaiselle toimintarastille oman ohjaajan. Ajatuksena oli, että tarvittaessa ohjaaja voisi tukea vankia lapsensa kanssa toimimisessa. Lisäksi ohjaaja kullakin toimintapisteellä osasi ohjata vangit lapsineen ja saattajineen seuraavalle pisteelle.

Tapahtumassa oli vankilan työntekijöiden lisäksi apuna kaksi ulkopuolista henkilöä toimintarastien ohjaajina. Tärkeässä roolissa olivat myös muut ulkopuoliset tahot Vankien omaiset ry: n lisäksi. Härkätien 4H- yhdistyksen kanssa tehty yhteistyö oli tiivistä metsärastin osalta. Yhteistyössä hyödynnettiin yhdistyksen käynnissä ollutta ”Yritystä metsästävässä” – hanketta, jonka ansiosta yhdistyksen tarjoama työpanos ei tuonut mukanaan kustannuksia. Tapahtumamainoksen luomisessa sain hyödynnettyä Onnela Design- yritystä,

jonka kettuhahmoa käytettiin sekä mainoksessa että tapahtumassa olleissa ”kettu”- passeissa.

Tärkeä osa työskentelyä oli tapahtumasta tiedottaminen. Tein tapahtumasta mainoksen (Liite 2), jonka laitoin vankilan ilmoitustauluille esille. Lisäksi jaoin henkilökohtaisesti mainoksia vangeille, joilla tiesin olevan lapsia. Kiertelin vankila- alueella yhdessä erityisohjaajan kanssa sekä itsenäisesti mainostamassa tapahtumaa ja innostamassa vankeja osallistumaan. Tein mielestäni parhaani tiedottamisen suhteen, mutta silti osallistujia ei ilmaantunut. Moni vanki, joka olisi kertomansa mukaan mielellään tullut mukaan tapahtumaan, ei käytännön syistä pystynyt osallistumaan. Monella vangilla osallistuminen estyi puolison ollessa vuorotyössä ja lapsen hoitopaikassa juuri kyseisenä ajankohtana. Lisäksi muutaman vangin lapset asuivat kauempana, eikä lasten kyyditys vankilaan onnistunut. Joillakin saattoi olla esteenä myös se, ettei lapsen äiti päästä lasta vankilaan. Jätin vankilan valvontarakennuksen ilmoitustaululle ilmoittautumispohjan, johon tapahtumaan osallistuvien vankien piti kirjoittaa oma nimi, lapsen nimi sekä mahdollisen vankilaan jäävän saattajan nimi. Käytännössä listaan ei ilmestynyt kenenkään nimeä omatoimisesti, vaan keräsin osallistujat henkilökohtaisten keskustelujen myötä ja kirjoitin itse osallistuvien nimet listalle. Loppujen lopuksi sain hankittua kolme vankia ja heidän kolme lastaan sekä kolme saattajaa tapahtumaan. Tapahtumapäivän aamuna kävi vielä ilmi, että yksi vanki oli ilmoittanut itsensä, kaksi lastaan ja saattajan osallistujiksi heti tapahtumamainoksen ilmestyttyä. Tieto ei ollut kuitenkaan kulkeutunut minulle saakka, mutta asia järjestyi yllätyksestä huolimatta. Lopulta osallistujina oli siis neljä vankia, viisi lasta ja neljä saattajaa.

7.3 Toiminnallinen rastityöskentely

Tapahtuma toteutettiin Käyrän vankilassa lauantaina 25.8.2012 klo 14- 17. Valmisteluja oli tehty runsaasti jo edeltäneen viikon aikana ja toteutuspäivän aamuna tehtiin viimeinen hienosäätö. Kaikki rastitarvikkeet oli tehty valmiiksi ja viety rasteittain toimintapisteiden toteutuspaikkojen lähettyville. Vankila- alue on suhteellisen laaja, ja toimintapisteet olivat eri kohdissa vankila- aluetta.

Aamupäivällä viisi erilaista toimintapistettä laitettiin valmiiksi kantamalla tarvittavat materiaalit jokaiselle toteutuspaikalle ja käymällä kunkin rastin ohjaajan kanssa toimintapisteen sisältö lävitse. Toimintapisteistä oli tehty kooste jokaiselle ohjaajalle, jotta he tiesivät mitä kullakin rastilla tapahtuu.

Tapahtumaan osallistui neljä vankia yhteensä viiden lapsen kanssa. Lasten saattajina oli neljä henkilöä, joista kolme kierteli vankien ja lasten mukana toimintapisteillä. Yksi saattajista osallistui Vankien omaiset ry:n keskustelutilaisuuteen. Kyseinen saattaja oli mielissään tilaisuudesta, sillä hän ei ollut aiemmin tutustunut Vankien omaiset ry:n toimintaan.

Vankila- alueella oli viisi toimintapistettä, joita vangit kiertelivät omaan tahtiin lastensa ja lasten saattajien kanssa. Toimintapisteet oli numeroitu ja laitettu kyltti pisteen numerosta rastin kohdalle. Jokaisella rastilla oli erivärinen kylttipohja, jossa luki rastin numero ja toimintapisteen pääsisältö. Kartongit oli laminoitu ja kiinnitetty joko seinään tai puuhun näkyvälle paikalle.

Ensimmäinen rasti oli voileipäkahvila vankilan opetuskeittiöllä. Toimintapisteen tarkoituksena oli tarjota pientä välipalaa osallistujille, sillä osallistujilla saattoi olla edellisestä ruokailusta jo aikaa. Kahvilassa oli tarjolla sämpylöitä, jotka jokainen osallistuja sai täyttää mielensä mukaan. Margariini, juusto, leikkele, tomaatti ja kurkku olivat valmiina esillä ja jokainen sai tehdä mieluisensa voileivän. Samalla toimintapisteestä tuli toiminnallinen kokonaisuus, jossa isät valmistivat yhdessä lasten kanssa välipalaa ja saivat rauhassa nauttia eväistä. Kahvilassa soivat taustamusiikkina lastenlaulut. Voileipien lisäksi tarjolla oli kahvia, teetä, mehua ja keksiä.

Toisena toimintapisteenä oli metsärasti opetuskeittiön takan olevalla viheralueella. Rastin materiaalina oli Härkätien 4 H- yhdistyksen kokoama valmis paketti. Yhdistys oli kerännyt viisi erilaista kokonaisuutta rastille. Ensimmäisenä kokonaisuutena olivat kankaiset tunnustelupussit, joissa oli sisällä erilaisia materiaaleja. Osallistujien tuli yrittää arvata pussien sisältö. Toisena tehtävänä oli jokamiehen oikeuksiin liittyviä kysymyksiä. Kolmas kokonaisuus liittyi sieniin ja neljännessä piti yhdistää eläimen jälki ja eläimen

kuva toisiinsa. Viimeisessä tehtävässä tunnistettiin marjoja kuvien ja kysymysten perusteella. Osallistujille jaettiin vastauslomake, kynät ja pyyhekumit. He saivat omaan tahtiin kierrellä rastit ja katsoa lopuksi vastaustaulusta oikeat vastaukset. Osallistujat saivat myös ”Sami- siilin luontoretki” - lehtiset ja tarra- arkin siihen liittyen. Lehtisessä piti tunnistaa erilaisia kasveja, marjoja ja sieniä tarroissa olevien kuvien avulla. Tarrat sai liimata sitä vastaavan kasvin, marjan tai sienen kohdalle.

Kolmas toimintapiste oli opetuskeittiöllä olevassa huoneessa. Pisteellä sai painaa väreillä ekokassiin haluamallaan tavalla: vihanneksilla, luonnonmateriaalein (nauris, omena, puunlehdet, oksat) tai omalla kädellään. Useimmat koristelivatkin kassin painamalla siihen kämmentensä kuvat. Kasseista tuli hienoja isien ja lasten yhteisiä taideteoksia erikokoisine kädenjälkineen. Toimintarastilla ohjaajana toiminut silitti ekokassit valmiiksi ennen tapahtuman päättymistä, jotta kassit voitiin antaa lapsille muistoksi mukaan tapahtumasta heidän lähtiessään.

Neljännellä ja viidennellä toimintapisteellä harrastettiin liikuntaa. Liikuntapisteillä hyödynnetyt materiaalit ja välineet kerättiin vankilasta, opiskelijalta itseltään, tuttavilta sekä yhdestä päiväkodista. Alun perin toinen rasti oli suunniteltu sisälle ja toinen ulos, mutta sään salliessa sisäliikunta siirrettiinkin ulkotiloihin. Neljänneltä rastilta löytyi temppurata, johon sisältyi muun muassa tunneli, pallonheitto koriin, askelmarata, tasapainoharjoittelu, kiemurtelu, esteiden alitus/ylitys, pussihyppely ja sählypiste. Viides toimintapiste sisälsi liikuntaa nurmikentällä. Nurmikentällä oli välinelaatikko, josta sai ottaa haluamansa pelivälineet ja kokeilla erilaisia liikuntamuotoja. Osallistujilla oli mahdollisuus kokeilla ”haavipalloa”, jalkapalloa, sulkapalloa, krokettia, frisbeen heittoa ja useita erilaisia mailapelejä.

Jokaiselta pisteeltä lapsi sai yhden leiman ”Kettu - passiin”. Passissa olivat toimintarastien numerot ja niiden perään kunkin toimintapisteen ohjaaja antoi lapselle leiman. Kaikki toimintapistet kierrettyään osallistujat saivat halutessaan mennä uudelleen mieluisalle toimintapisteelle tai siirtyä joen

rantaan lämmittämään grilliä, puhaltamaan saippuakuplia ja pelaamaan Muumi-krokettipeliä.

Kun rastit oli kierretty, klo 16 aloitettiin grillaamaan makkaraa ja kuuntelemaan vierailevan henkilön kitaransoittoa ja laulua rannassa. Esiintyjän ohjelmistossa oli tunnettuja lastenlauluja sekä suomalaisia ikivihreitä. Saattajat osallistuivat vankien ja lasten kanssa rannassa pidettyyn grillaustuokioon ja musiikkihetkeen. Kun musiikkihetki loppui ja makkarat oli syöty, lapset saivat hakea ekokassinsa valvontarakennuksesta mukaan ja samalla viimeisenä ohjelmana oli "onginta" valvontarakennuksessa. Jokainen lapsi sai pienen yllätyspussin onginnasta mukaansa.

7.3.1 Liikunta

Liikunta on keskeinen osa terveyttä, sillä ihminen on luotu liikkumaan. Liikunta vaikuttaa myönteisesti yksilön jaksamiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Kansainvälisen terveysliikuntasuosituksen mukaan aikuisen tulisi olla aktiivinen vähintään puoli tuntia lähes päivittäin, esimerkiksi arkiliikunnan (siivous, lumityöt, kävely, lasten kanssa leikkiminen) kautta. Liikunnan tulisi olla säännöllistä, yksilöllistä, monipuolista, turvallista, kokonaisvaltaista ja hyvää oloa tuottavaa. Kuntoliikunta eli tavoitteellinen kunnon kohentaminen/ylläpitäminen vaatii puolestaan hikoilua ja hengästymistä vähintään 2- 3 kertaa viikossa. Alle kouluikäisen lapsen tulisi puolestaan liikkua reippaasti ja rasittavasti kaksi tuntia päivässä. Lapsi oppii liikkumalla, ja lapsen kehitystä voi tukea tarjoamalla liikkumisen mahdollisuuksia. (Arvonen 2007, 9- 12.)

Perusliikuntamuodot opitaan alle kolmevuotiaana, ja vähitellen lapsi harjoittelee niiden yhdistämistä. Perusliikuntamuotoja ovat kävely, astuminen, juokseminen, hyppääminen, kiipeäminen, lyöminen, heittäminen, kiinniotto, riippuminen, heiluminen, kieriminen, työntäminen ja vetäminen. Taitoja tarvitaan jokapäiväisissä kokonaismotoriikkaa vaativissa toiminnoissa. Perusliikkeitä tulee harjoitella toistojen kautta, ja erityisesti perheliikunnassa lapsen on mahdollista harjoitella samoja taitoja uudestaan ja uudestaan. (Arvonen 2007, 14.)

Perheliikunta on perheen aktiivista yhdessäoloa, jossa koko perhe ja lähipiiri voivat harrastaa yhdessä. Perheen liikkua yhdessä perheenjäsenet saavat jakamatonta huomiota toisiltaan ja perheen vuorovaikutus sekä yhteenkuuluvuuden tunne voivat kohentua. Perheliikunnassa aikuiset ja lapset liikkuvat omalla kuntotasollaan terveyttä edistävästi ja samalla opitaan perinteitä, liikuntataitoja sekä ympäristöasioita. Lapsen kehitykseen kiinnitetään myös huomiota, perusliikuntamuodot ja liikehallintatekijät kehittyvät sekä opitaan liikkumaan ryhmässä. Liikunnan avulla lapsi saa purkaa energiaansa, jolloin ruokahalu lisääntyy ja unenlaatu parantuu. Lasta ohjataan liikunnalliseen elämäntapaan ja vahvistetaan perheen välisiä suhteita. Perheliikunta on lisäksi edullista, sillä siihen ei vaadita erityisiä välineitä tai tiloja. Perheliikunta voi olla piha- ja kotitöitä, perinneleikkejä, yhteisiä jumppatemppeja, ulkoilua, retkeilyä, uintiretkiä, lajikokeiluja tai osallistumista perheille tarkoitettuihin tapahtumiin tai liikuntaryhmiin. (Arvonen 2007, 7- 9.)

Isä- lapsi- tapahtumassa isät, lapset ja heidän saattajansa saivat kokea liikunnan riemua kahdella eri toimintapisteellä. Toiselta pisteeltä löytyi tempurata, johon sisältyi erilaisten perusliikuntamuotojen harjoittelua yhdessä aikuisten kanssa. Harjoitteina olivat muassa tunneli (ryömiminen), pallonheitto koriin (heittäminen), askelmarata (astuminen), tasapainoharjoittelu, kiemurtelu (kävely), esteiden alitus/ ylitys (hyppääminen), pussihyppely (hyppääminen) ja sählypiste (juokseminen ja lyöminen). Toinen liikunnallinen toimintapiste sisälsi pelaamista nurmikentällä. Nurmikentällä oli välinelaatikko, josta sai ottaa haluamansa pelivälineet ja kokeilla erilaisia liikuntamuotoja. Osallistujilla oli mahdollisuus kokeilla ”haavipalloa”, jalkapalloa, sulkapalloa, krokettia, frisbeen heittoa ja useita erilaisia mailapelejä. Pelatessaan lapsi sai uudelleen harjoitella suurinta osaa perusliikuntamuodoista, kuten heittämistä, lyömistä, kiinniottoa ja juoksemista. Molemmilla liikuntapisteillä lapset silmin nähden nauttivat yhdessäolosta vanhempiensa ja muiden läheisten ihmisten kanssa.

7.3.2 Luonto

Luonto tarjoaa mahdollisuuden liikunnan harjoittamiseen sekä asioiden tutkimiseen, keräilemiseen, lajittelemiseen ja vertailemiseen. Luonnossa voi antautua kokemaan ja elämään kaikilla eri aisteilla. (Nikkinen 2000, 5.) Liikkuminen luonnossa tarjoaa samalla luontevan tavan lapsen ja vanhemman yhdessäololle. Lapsella on tarve liikkua, ja metsässä lapsi voi estoitta hyppiä, juosta, kiipeillä ja heitellä esimerkiksi keppejä. Maastossa kulkeminen, marjojen poimiminen ja rakenteluleikit kehittävät lapsen monenlaisia valmiuksia. Luonto tukee lapsen kokonaiskehitystä vaikuttaessaan myönteisesti motoriikkaan, koordinaatiokykyyn, tasapainoon, havainnointiin, ongelmanratkaisukykyyn, mielikuvitukseen sekä luovaan ajatteluun. (Tuomaala 2002, 16- 17.)

Luonto saattaa helposti jäädä lapselle vieraaksi ja pelottavaksikin paikaksi, mikäli siihen ei muodostu omakohtaista kosketusta. Lapselle luonnonilmiöiden tarkkailu on tärkeää, sillä se tyydyttää lapsen uteliaisuutta ja tarjoaa iloa sekä elämyksiä. Samalla lapsi oppii arvostamaan luontoa ja omaa elinympäristöä. (Tuomaala 2002, 7- 8.) Luontokasvatus tarkoittaa juuri siteen luomista luontoon sekä tutustumista luonnossa oleviin ja tapahtuviin asioihin. Luontotietouden lisääntyessä lapsi kokee luonnon läheiseksi ja toimii luontoa säästäen. Käytännössä luontokasvatus on kuitenkin yhdessäoloa, vuodenaikojen seuraamista ja luonnonilmiöiden tutkailemista. (Tuomaala 2002, 10.)

Isä- lapsi- päivässä yhtenä toimintapisteenä oli Härkätien 4H- yhdistyksen kokoama metsäaiheinen rasti. Yhteistyö Härkätien 4H- yhdistyksen kanssa muotoutui yhteydenoton ja tapaamisten kautta. Yhdistyksen käynnissä olevan ”Yritystä metsästävässä” – hankkeen kautta yhteistyö mahdollistui ja siitä oli konkreettista hyötyä molemmille osapuolille. Toukokuussa 2011 käynnistyneen hankkeen tavoitteena on selkiyttää metsän ekologista, sosiaalista ja taloudellista merkitystä sekä kannustaa nuoria ja heidän perheitään metsäluonnon hyödyntämiseen yrittäjämäiseen tapaan. Hankkeen toimintatavat ovat hyvin käytännönläheiset; hankkeeseen osallistuvat viedään metsään tai paikkoihin, joissa metsän merkitys on nähtävissä. Hankkeeseen liittyen

järjestetään erilaisia tilaisuuksia, kuten tutustumiskäyntejä ja neuvontatilaisuuksia.

Metsäaiheisella toimintapisteellä oli viisi erilaista tehtäväkokonaisuutta. Tehtävätaulut olivat kiinnitettyinä puunoksille, rakennuksen seinään ja maahan viltin päälle. Jokaiselle osallistujalle jaettiin vastauslomake, kynä ja pyyhekumi. Lomakkeelle sai kirjoittaa kultakin tehtäväkokonaisuudelta vastaukset ja lopuksi tarkistaa ne itsenäisesti esillä olleesta taulusta. Rastin sai kierrellä omaan tahtiinsa, mutta rastilla oli myös ohjaaja tarvittaessa tukena ja apuna. Yhtenä kokonaisuutena oli tunnustelutehtävä, jossa piti arvata kangaspussien sisältö. Kangaspusseissa oli muun muassa käpyjä, kiviä, pajunkissoja ja havuja. Toisena tehtävänä olivat jokamiehen oikeudet, johon liittyen oli muutama konkreettinen ja selkeä kysymys. Kolmannen tehtävän aihepiirinä olivat metsäsienet, neljäntenä kokonaisuutena puolestaan kotimaiset marjat. Sieni- ja marjarasteilla oli apuna sienten sekä marjojen kuvia. Viidentenä tehtävänä oli yhdistää eläimen jälki ja eläimen kuva toisiinsa. Eläinten kuvat ja niiden jäljet olivat kiinnitettyinä sekä piirrettyinä puunrungosta tehdyissä siivuissa.

Luontoa hyödynnettiin myös isä- ryhmän toiminnassa. Ryhmän kanssa järjestimme retken eläinpuistoon, joka sijaitsi luonnon keskellä. Lapset saivat liikkua metsässä yhdessä isiensä kanssa ja nauttivat retkestä.

7.3.3 Kankaanpainanta

Kuviot, muodot ja värit tarjoavat mahdollisuuden itseilmaisuuksiin. Luova työskentely ja ideat kehittyvät tekemisen kautta ja uudet tekniikat tarjoavat mahdollisuuden uudenlaisten ilmaisukeinojen löytämiseen. Kankaanpainannan menetelmät ovat kehittyneet vuosituhansien saatossa eri puolilla maailmaa. Intiaa pidetään tekstiilipainannan kotimaana, ja intialaisia kankaita ihailtiin sekä jäljiteltiin ympäri maailman. (Mentu ym. 2009, 5- 8.)

Kankaanpainannassa voidaan hyödyntää erilaisia tekniikoita ja välineitä. Suurin osa tekniikoista soveltuu kotona toteutettavaksi, mutta esimerkiksi painokaavion valottaminen ja kankaanpainanta seulan avulla edellyttävät tietynlaisia työtiloja.

Perusvälineitä kankaanpainannassa ovat pigmenttivärit (kuultavat/ peittävät), pesty ja silitetty kangas, maalarinteippi, mitta, jäljennysvälineet, suojavaate sekä puhtaat muovipurkit, kauhat ja lusikat. (Mentu ym. 2009, 48- 52.)

Yksi varhaisimmista kankaanpainannan tekniikoista on leimasin- eli kohopainanta. Perinteinen puuleimasin syntyy kaivertamalla kuvion tausta pois, jolloin kuviokohta jää koholle ja painoväri siirtyy kankaalle siitä kohdasta. Leimasimena voidaan käyttää materiaalia, jota voidaan leikata, kovertaa tai kaivertaa. Leimasin voi olla esimerkiksi puuta, vaneria, styroxia, softislevyä tai kiinteitä hedelmiä ja vihanneksia. Leimasimia on helppo itse valmistaa ja niillä voi muun muassa kuvioda valmiita vaatteita. (Mentu ym. 2009, 58- 63.)

Kasvipainannassa voi hyödyntää luonnosta löytyviä materiaaleja painokuvioina. Kasvipainanta on edullista, ja vaatii vain käynnin takapihalla tai puistossa materiaalien hankkimiseksi. (Jansdotter 2008, 41.) Yksi luonnon materiaalia hyödyntävä kankaanpainantamenetelmä on lehtipainanta, jossa puunlehdellä painetaan kuvioita kankaaseen tai tekstiiliin. Lehtipainantaan tarvitaan nihkeitä ja prässättyjä puunlehtiä, puuvillakangasta, astia värille, tuputin värin sivelyyn, talouspaperia, pullo/ kaulin, muovia painopaikan suojaksi, sanomalehtiä alustaksi sekä silitysrauta. Kangas kannattaa aina ensin pestä ja silitellä. Painopaikka suojataan muovilla ja sanomalehtikerros asetetaan painoalustaksi. Väri asetetaan sille tarkoitettuun astiaan ja sivellään väri tuputtimella lehden alapinnalle (puoli, jossa lehtiruodot ovat koholla). Lehti asetetaan väripuoli kangasta vasten ja laitetaan lehden päälle talouspaperiarkki. Lehteä painetaan tasaisesti joka puolelta kädellä tai mankeloidaan lehteä pullolla/ kaulimella. Tämän jälkeen suojapaperin voi poistaa ja nostaa lehden kankaalta pois. Samaa lehteä voi käyttää painamiseen niin kauan kuin se pysyy ehjänä. Työn annetaan kuivua ja silitetään kuviokohdat suojakankaan läpi silitysraudalla. Painamisen aikana kannattaa huolehtia myös tuuletuksesta. Lehtipainannalla voidaan koristella esimerkiksi taulu, pyyhe, pesukinnas tai meikkipussi. (Paavilainen 1998, 6- 10.)

Myös perunaa, naurista, porkkanaa ja kaalia voidaan käyttää kankaanpainannassa. Perunasta voi tehdä leimasimen, jolla pystyy painamaan

suoria viivoja ja yksinkertaisia kuvioita kankaalle tai paperille. Menetelmä on helppo, nopea ja edullinen. Tekniikka sopii ennen kaikkea lapsille, mutta menetelmää voivat käyttää myös aikuiset. (Jansdotter 2008, 63.)

Isä- lapsi- päivässä yhdellä toimintapisteellä sai koristella kangaskassin isän kanssa. Tila oli suunniteltu ja varusteltu kankaanpainantaa varten muun muassa suojaamalla pöytätasot muovisella liinalla ja tarjoamalla lapsille suojaessut vaatteiden suojaksi. Olin tilannut kankaanpainantaan soveltuvat värit Internetin kautta, ja hankkinut leimasintekniikkaa varten omenoita sekä nauriita. Olin puolittanut omenat ja nauriit niin, että niillä sai halutessaan painaa kasseihin kuvioita. Osallistujien oli mahdollista koristella kassi myös kasvipainannan keinoin, sillä materiaaleista löytyi erilaisia puunlehtiä. Erikokoisilla sudeilla kassiin sai myös maalata ja kirjoittaa. Suurin osa vanki- isistä ja heidän lapsistaan painoi kassiin omat kädenjälkensä ja kirjoitti nimet kunkin kädenjäljen päälle. Kassit kuivuivat niiden valmistuttua ja toimintapisteiden ohjaaja silitti kaikki kassit silitysraudalla ennen tapahtuman päättymistä. Lapset saivat kangaskassit mukaansa lähtiessään kotia kohti.

7.3.4 Musiikki

Isä- lapsi- päivässä musiikki oli olennainen osa sisältöä. Tunnetut lastenlaulut soivat taustalla toimintarastilla, jossa oli voileipäkahvila sekä kankaanpainanta. Tapahtuman päätteeksi kokoonnuimme joenrannassa, jossa paistoin makkaraa sekä kuuntelimme kitaransoittoa ja laulua. Elävä musiikki oli loppuhuipennus, josta kaikki tuntuivat nauttivan. Esiintyjän ohjelmistossa oli sekä lastenlauluja että tunnettuja suomalaisia kappaleita. Musiikki vaikutti myönteisesti tapahtuman yleiseen tunnelmaan ja oli elämys osallistujille, sekä lapsille että aikuisille. Musiikki herätti osallistujissa varmasti myös muistoja, tunteita ja ajatuksia. Musiikin kuuntelu yhdessä grillin räiskyessä oli mielestäni hyvin tiivis ja koskettava tilanne.

7.4 Palaute ja arviointi

Sain sekä suullista että kirjallista palautetta tapahtuman suunnittelusta, tiedottamisesta ja toteutuksesta sekä vankien motivoinnista. Palautetta antoivat vangit, lapset, saattajat, yhteistyötahot (VAO ja Härkätien 4H- yhdistys), vapaaehtoiset avustajat sekä vankilan henkilökunta. Palaute oli kokonaisuudessaan kannustavaa ja myönteistä.

Tiedottaminen tapahtumasta ja yhteistyö eri tahojen kanssa onnistui kaikkien mielestä hyvin. Yhteistyötä tehtiin vankilan eri henkilöstöryhmien, Vankien Omaiset ry:n, Härkätien 4H- yhdistyksen ja ulkopuolisten avustajien sekä musiikkiesiintyjän kanssa. Yhdistysten panostus oli siis huomioitu tapahtumassa hyödyntämällä 4H- yhdistyksen ja Vankien Omaiset ry:n tietämystä. Tapahtuman tiedottamisessa oli huomioitu esitteen ulkoasu, joka oli saadun palautteen mukaan huomiota kiinnittävä sekä värityksen että sisällön suhteen. Vangeille jaettua ja ilmoitustauluille esille pantua tapahtumamainosta pidettiin myös selkeänä. Tapahtumamainoksessa hyödynnettiin ulkopuolisen henkilön taitoja, sillä Onnela Design- yritys avusti mainoksen luomisessa ja kokoamisessa.

Osallistujien haussa ja heidän motivoinnissaan vaadittiin pitkäjänteisyyttä, sinnikkyyttä sekä luottamusta osallistujien saamiseksi isä- lapsi- tapahtumaan. Epäonnisia sattumia osui kohdalle juuri ennen tapahtuman toteutuspäivää, ja monilla vangeilla osoittautui olevan esteitä osallistua tapahtumaan. Haasteita toivat mukanaan vankien puolisojen vuorotyöajat sekä kyyditysongelmat. Osa äideistä ei myöskään halunnut päästää lasta vankilaan.

Vangeilta saatu palaute oli positiivista, ja he olivat kaikin puolin tyytyväisiä tapahtumaan. Vangit kiittivät tapahtuman järjestämisestä ja toivoivat vankilaan lisää samankaltaisia tapahtumia. Myös lapset viihtyivät hyvin, ja he olivat innoissaan toiminnallisista pisteistä. Erityisesti liikuntapisteet sekä onginta osoittautuivat kiinnostaviksi ja mieluiseksi lapsen näkökulmasta tarkasteltuna. Vankila- alue näyttäytyi samalla lapselle uudella tavalla valossa ja lapsen saattaa olla jatkossa helpompi tulla vankilaan isää tapaamaan.

Isä- lapsi- päivää pidettiin onnistuneena, hyvin suunniteltuna kokonaisuutena. Sää ja kohderyhmä oli huomioitu ja runko suunniteltu huolellisesti niin, että jokainen ohjaaja sai riittävän opastuksen ja ohjeistuksen toimintarastien sisällöstä. Ohjeistusten kautta pisteiden toiminta saatiin käytännössä toimimaan. Lisäksi toimintarasteille oli valikoitu vastuuhenkilöt huomioden henkilöiden soveltuvuus sekä oma osaaminen suhteessa rastin toimintasisältöön. Toimintarasteja pidettiin soveltuvina vankilan olosuhteisiin ja toimitiloihin. Lisäksi toimintapisteillä olleet välineet olivat palautteen mukaan huolella valittuja. Rasteilla olleet numeroidut ja nimikoidut kyltit toimivat houkuttelevina ja selventävinä.

Toteutus oli onnistunut alusta loppuun saakka, päivä onnistui kaikkien osapuolten mielestä erinomaisesti. Ohjelmaa löytyi lapsille, isille ja saattajille. Tapahtuman alussa ollutta yhteistä kokoontumista ja pientä esittelyä päivästä pidettiin hyvänä aloituksena. Rastit olivat mielenkiintoisia ja välipalat maistuvia. Lisäksi päivän aikataulutus toimi, ja kolme tuntia osoittautui juuri sopivaksi ajaksi tapahtuman sisältöä ajatellen.

Loppuhuipentumana oli musisointi ja makkaranpaisto joenrannassa, eli Käyrän vankilan idylliset puitteet tuli hyödynnettyä. Hauskana ideana pidettiin kettupassia, joka jokaiselle lapselle jaettiin tapahtuman aluksi. Myös ongintapiste tapahtuman päätteeksi oli lapsille elämys, ja he saivat onginnasta mukaansa yllätyspussin. Lapsille jäi mukava muisto kotiin vietäväksi myös isien kanssa painetusta kangaskassista. Kaikille osallistujille jäi hyvä mieli päivästä.

Vankien Omaiset ry kirjoitti tapahtumasta artikkelin Portti Vapauteen- sivustolle (Liite 5). Yhdistys antoi opiskelijalle tapahtumasta myönteistä palautetta ja yhdistyksen edustaja kertoi vievänsä tapahtumaideaa eteenpäin ja kertovansa siitä myös muissa vankiloissa.

Onnistuneen tapahtuman aistii joka puolella, sillä sen tunnelma on ainutkertainen. Sekä tunne että ajatus ovat tapahtumassa kohdallaan. (Vallo & Häyrinen 2003, 119.) Tällainen olotila itselle jäi isä- lapsi- päivästä Käyrän vankilassa.

7.5 Tulevaisuus

Isä- lapsi- päivän järjestäminen jatkossa on vankilan henkilökunnan harteilla ja tapahtuma pyritään järjestämään resurssien puitteissa. Tosiasia on kuitenkin se, ettei vankilan henkilökunnalla ole mahdollisuutta käyttää valtavasti omaa työaikaansa tapahtuman järjestämiseen. Opinnäytetyön kautta vankilassa on kuitenkin olemassa valmis kokonaisuus, jota voi halutessaan hyödyntää. Vankilan henkilökunta totesikin palautteessaan, että malli tuleville isä- lapsi- päiville on nyt luotu. Tapahtuman voi toteuttaa joko suoraan saman pohjan mukaan ja hyödyntää valmiina olevia materiaaleja. Tapahtumaa voi myös soveltaa haluamallaan tavalla. Isä- lapsi- tapahtuma voi esimerkiksi olla pienimuotoinen tapaaminen ulkoilun merkeissä. Sisältönä voi tällöin olla yhdessä pelaamista/ ulkoilua ja grillaamista. Toivomuksena kuitenkin on, että isä- lapsi- päivä järjestetään jossakin muodossa vuonna 2013.

Tapahtuman järjestämisessä voivat olla apuna myös erilaiset järjestöt ja oppilaitokset. Mahdollisuus yhteistyöhön erilaisten hankkeiden ja oppilaitosten projektitöiden kanssa kannattaa tapahtumaa järjestäessä selvittää. Tämänkertaisessa tapahtumassa yhteistyökumppaneina olivat Härkätien 4 H-yhdistys, Turun ammattikorkeakoulu ja Onnela Design. Lisäksi esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on tällä hetkellä käynnissä Isä- hanke, jonka puitteissa järjestetään isä- lapsi- toimintaa Varsinais- Suomessa. Isä- toiminnan ohjaajan kanssa on keskusteltu mahdollisesta yhteistyöstä Käyrän vankilan kanssa, mutta tulevaisuudessa yhteistyö toteutuu vankilan työntekijöiden toimesta. Yhteys hankkeen suuntaan on nyt kuitenkin luotu, ja yhteistyö on valmis kehittymään.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön prosessi alkoi toden teolla tammikuussa 2012. Ajatustyö oli alusta alkaen vilkasta ja monenlaisia ideoita opinnäytetyön aihealueesta sekä toteutuksesta syntyi. Mielenkiinto rikosseuraamusalaan oli kuitenkin koko ajan läsnä, ja päästyäni tapaamaan Käyrän vankilan henkilökuntaa, ajatus päässä varmistui. Vangin isyyttä pidettiin hyvänä ja tarpeellisena teemana sekä projektietä opinnäytetyölle. Toivomuksena oli molempien töiden nivoutuminen yhteen jollakin tavalla. Käyrän vankilassa oltiin asioista samaa mieltä, ja projekti- sekä opinnäytetyön yhtenäistä aihealuetta pidettiin järkevänä.

Oppiminen oli laaja- alaista, sillä samanaikainen työskentely harjoittelun, projektityön ja opinnäytetyön tiimoilta vaati suurta panostusta sekä innostusta aihealueeseen. Rikosseuraamusalaan liittyvät asiat olivat pinnalla jokaiseen osa- alueeseen liittyen. Lisäksi pääsin harjoittelijana tutustumaan rikosseuraamusalan moninaiseen työhön eri toimipisteissä: yhdyskuntaseuraamustoimistossa, avovankilassa ja suljetussa vankilassa. Osallistuminen erilaisiin rikosseuraamuslaitoksen tilaisuuksiin, kokouksiin ja koulutuksiin oli antoisaa ja kehittävää.

Opinnäytetyössäni nivoutuu yhteen kaikki se, mitä halusin opiskeluaikana vielä oppia. Tavoitteena oli tutustua käytännössä ja syvällisesti työhön rikosseuraamusalalla, harjoitella erilaisten toiminnallisten menetelmien ohjaamista sekä koota kirjalliseen muotoon kaikki se, mitä opin prosessin aikana. Tarkoituksena oli toki myös luoda uutta tietoa ammentamalla sitä käytännöstä ja vangin omista kokemuksista käsin.

Opinnäytetyössä perehdytään vangin isyyteen uudenlaisen katsantokannan eli toiminnallisten menetelmien kautta. Uskon vakaasti toiminnallisten menetelmien voimaan ja mahdollisuuksiin vankilassa. Opinnäytetyössä perustelen erilaisten toiminnallisten menetelmien soveltuvuutta ja tarpeellisuutta vangin kuntoutumiseen. Tavoitteena on myös herättää ajatuksia ja ideoita vangin isyyden tukemiseen.

Olen tyytyväinen opinnäytetyöprosessiin kokonaisuudessaan. Mielestäni onnistuin myös kirjallisessa raportissa kokoamaan monta osa- aluetta yhteen saman aiheen ympärille. Jälkikäteen ajateltuna ja tarkasteltuna työmäärä oli valtava ja aihepiiri laaja, mutta vähitellen sain luotua mielekkään kokonaisuuden. Opinnäytetyössä isä- lapsi- tapahtuman pilotointi oli suuri osa, ja tapahtuma onnistui yli odotusten. Tapahtumalle on nyt olemassa valmis malli, jota voi jatkossa hyödyntää. Kerran toteutettu tapahtuma on helpompi jatkossa järjestää, sillä vangeilla on nyt tietoa tapahtuman sisällöstä ja tarkoituksesta. Rohkeus osallistua samantyyliiseen tilaisuuteen tulevaisuudessa on varmasti lisääntynyt.

Vangin isyyden tutkimusta on olemassa vähän, ja toivon aihealueen ponnahtavan yhä enemmän pinnalle. Isyys teemana on tällä hetkellä nouseva trendi, mutta erityisesti vangin isyyteen pureutuvaa tutkimusta löytyy niukasti. Toivon aiheen kehittämisen jatkuvan edelleen ja toiminnallisuuden hiipivän vähitellen myös vankilamaailmaan. Rikosseuraamusala kaipaa mielestäni uusia toimintatapoja ja erilaisia menetelmiä haastavan työskentelyn tueksi. Kaiken ei tarvitse olla strukturoitua ohjelmatyötä, jossa yksilöllisyys ja työskentelyn edetessä esiin tulevat tarpeet voivat jäädä huomiotta. Vankilassa on mielestäni mahdollista toteuttaa myös vapaamuotoisempaa työskentelyä, jota eivät ohjaa tiukkaan säänneltyt käsikirjat vaan inhimillisyys, sosiaalisuus ja yksilöllisyys.

8.1 Opinnäytetyön kulku ja oma oppimisprosessi

Työ edistyi koko prosessin ajan tasaiseen tahtiin. Aluksi itselle tuotti hankaluuksia työn rajaaminen ja aihealueen pilkkominen sopivaksi kokonaisuudeksi. Kehittämismenetelmien valinnassa ja rajaamisessa tarvitsin myös tukea opettajilta sekä opiskelijatovereilta. Yritin alussa haukata niin sanotusti liian ison palan ja perehtyä liian moneen asiaan yhtä aikaa. Olisin halunnut myös hyödyntää useita erilaisia kehittämismenetelmiä, joista lopulta oli valittava muutama. Päädyin käyttämään keskusteluja, havaintoja sekä vankien kertomuksia menetelminä työssäni. Menetelmien kautta pyrin saamaan tietoa vangin kokemuksista, ajatuksista ja tunteista isyyteen liittyen. Menetelmien

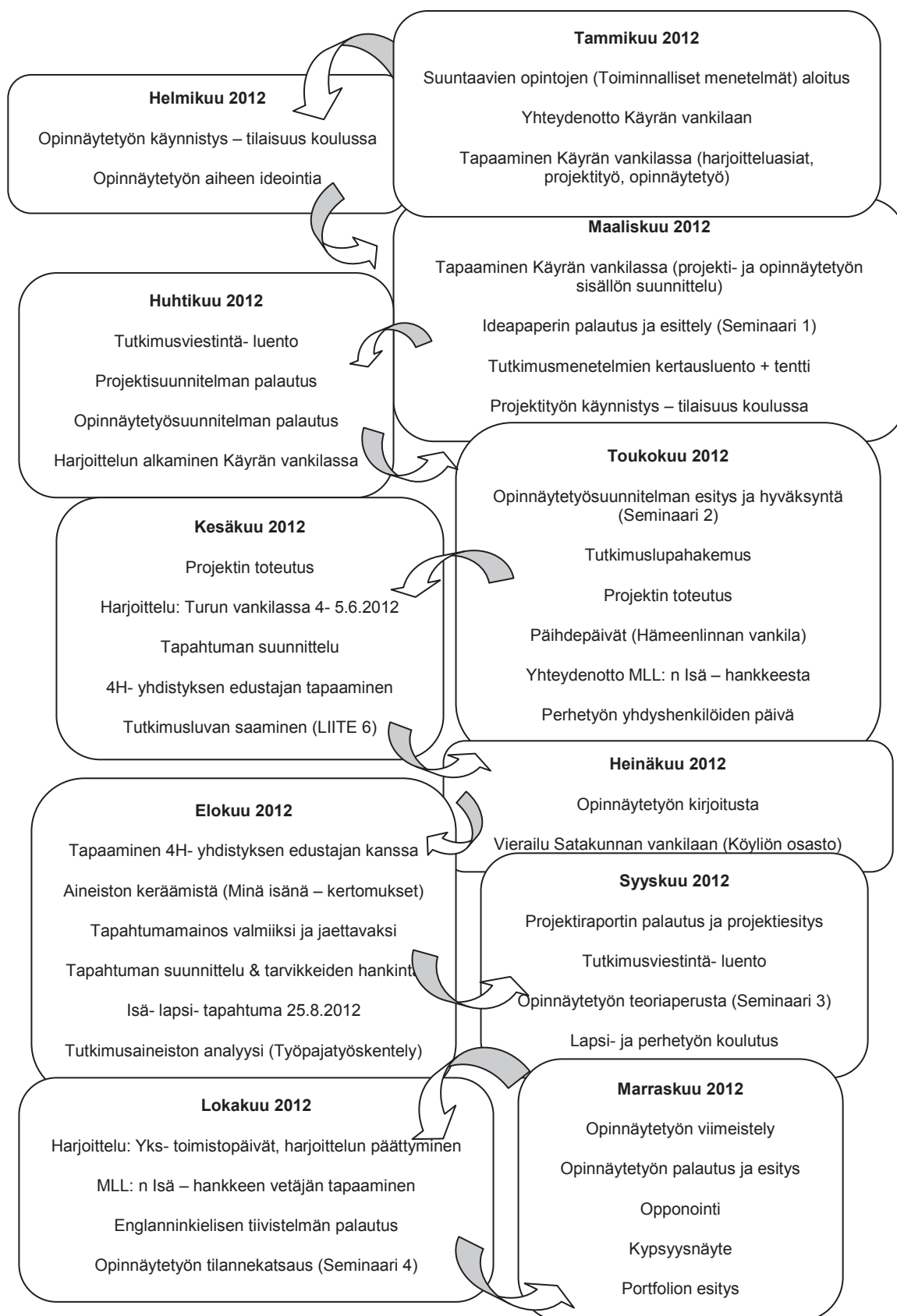
analysointi oli hankalaa toiminnallisessa ja laadullisessa opinnäytetyössä, jossa tarkoituksena oli ennen kaikkea vastata käytännön tasolta nousseeseen tarpeeseen. Tarkoituksena ei ollut pelkästään analysoida, vaan tuottaa jotakin uutta ja toimivaa.

Työssä haasteellista oli se, että aiheeseen liittyvää tutkimustyötä on olemassa suhteellisen vähän. Lähdetietojen etsiminen oli hankalaa, mutta lopulta löysin Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen ylläpitämän kriminologisen kirjaston. Sieltä sain käsiini rikosseuraamusalaan, vankeuteen ja vankilan perhetyöhön liittyviä teoksia. Kriminaalihuollon tukisäätiön julkaisut ja raportit olivat myös oiva apua etsiessä aihealueesta perustietoa. Lisäksi sain Kriminaalihuollon tukisäätiön lapsi- ja perhetyön koordinaattori Tarja Sassin puhelinhaastattelun kautta ajankohtaista tietoa vangin isyydestä. Opinnäytetyössä konsultoin myös vankiloiden henkilökuntaa, kuten Turun vankilan musiikin ohjaajaa Esa- Pekka Kanniaista, saadakseni tietoa tietyistä aihealueista.

Opinnäytetyö oli kokonaisuutena työläs, mutta antoisa prosessi. Koen saaneeni prosessista paljon itselle, mutta antaneeni omalla innostuneisuudellani sekä työpanoksellani jotakin myös muille. Opiskeluaikaani miettiessä opintojen loppuvaihe jää kuitenkin mieleen opettavaisimpana ja mielenkiintoisimpana ajanjaksona. Työtä piti tehdä, mutta sen myötä prosessista sai paljon. Opin uusia toiminnallisia menetelmiä sekä sain lisäkokemusta ryhmänohjauksesta. Ammatillinen kasvu oli huikeaa, ja oma ammatti- identiteetti vahvistui prosessin aikana. Samalla sain varmistuksen siitä, millaiselle työsaralle haluan tulevaisuudessa pyrkiä.

Olen tyytyväinen omaan työskentelyyn sekä yhteistyöhön toimeksiantajan eli Käyrän vankilan kanssa. Vankilassa oltiin vastaanottavaisia ja kiitollisia läpi työskentelyn. Harjoitteluni päättyessä vankilassa todettiin, että perhetyö ja isyys nousivat pinnalle ja näkyviksi työskentelyni kautta. Vankilassa painotettiin myös sitä, että tekemääni työtä hyödynnetään jatkossa. Projekti- ja opinnäytetyön kautta vankilassa on nyt olemassa valmiita menetelmiä, joita voi vanki - isien kanssa tehtävässä työssä soveltaa.

Prosessikaavion kautta kuvaan opinnäytetyöprosessia kokonaisuutena ja tammikuussa 2012 alkaneena ajanjaksona. Prosessiin ovat mielestäni sisältyneet ammattikorkeakoulun luennot ja seminaarityöskentely, projektityö ja siihen liittyneet tapaamiset koulussa, erilaiset konsultaatiot ja yhteydenotot, tapaamiset yhteistyökumppaneiden kanssa, vierailut, koulutukset ja muut tilaisuudet sekä opinnäytetyön kirjoitustyö. Prosessin loppuvaiheessa on edessä vielä kypsyysnäyte ja portfoliotyöskentelyn päättäminen esittelemällä oma portfolio opiskelutovereille.

Kuvio 4. Opinnäytetyöprosessi.

LÄHTEET

- Ahonen- Eerikäinen, H. 1997. Musiikin maailmasta mielen maisemiin. Teoksessa: Kaikkonen, M. & Mattila, S. (toim.) 1997. Musiikki ja mielen mahdollisuudet. Sibelius- Akatemian koulutuskeskuksen julkaisusarja 1. Helsinki. 55- 69.
- Arola- Järvi, A. 2012. Suunnitelmallisen vankeusajan käsikirja. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen oppikirja 1/ 2012.
- Arvonen, S. 2007. Meidän perhe liikkuu: Vanhemman vinkit. 1. painos. Jyväskylä: WSOYpro. Docendo.
- Buchalter, S. I. 2004. Practical Art Therapy. London: Jessica Kingsley Publishers. Luettavissa verkossa:
<http://site.ebrary.com.ezproxy.turkuamk.fi/lib/turkuamk/docDetail.action?docID=10082300&p00=art%20therapy%20masks>.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Halkola, U. 2009. Mitä valokuvaterapia on? Teoksessa: Halkola, U.; Mannermaa, L.; Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) 2009. Valokuvan terapeutinen voima. 1. painos. Kustannus Oy Duoedecim. 12- 21.
- Hansen, M. 2004. Olipa kerran perhe – Arvostava työote perhetyössä. Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitto ry, Helsinki.
- Heikkinen, H. 2010. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. uudistettu ja täydennetty painos. PS - kustannus. 143- 178.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. 13- 14., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hohental- Antin, L. 2009. Muistot näkyviksi – Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Jyväskylä: PS- Kustannus.
- Hämäläinen, P. 2010. Isä ja minä – Ainutlaatuinen ihmissuhde hyvässä ja pahassa. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Ilkka, L. & Tamminen, H. 2004. Avain tunteiden taloon. Päivä Osakeyhtiö. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia: parempaan vuorovaikutukseen. Jyväskylä: PS- Kustannus.
- Jalonen, L. 2009. Elokuvan ja valokuvan käyttö nuorten kriisityössä. Teoksessa: Halkola, U.; Mannermaa, L.; Koffert, T. & Koulu, L. 2009. Valokuvan terapeutinen voima. 1. painos. Kustannus Oy Duoedecim. 132- 137.
- Jansdotter, L. 2008. Printtejä! Paina omat jälkesi kankaalle, kortteihin, seinälle. Helsinki: WSOY. Englanninkielinen alkuteos Lotta prints: how to print with anything, from potatoes to linoleum. Suom. Tiina Huotari.
- Jämsä, J. & Kalliomaa, S. (toim.) 2010. Isyyden kielletyt tunteet. Väestöliitto. VL- Markkinointi Oy.
- Järvinen, R.; Lankinen, A.; Taajamo, T.; Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi – Perhetyön arkea. 1. painos. Helsinki: Edita.

Kaikkonen, M. & Mattila, S. (toim.) 1997. Musiikki ja mielen mahdollisuudet. Sibelius- Akatemian koulutuskeskuksen julkaisusarja 1. Helsinki.

Kataja, J. 2003. Rentoutuminen ja voimavarat. Edita Prima Oy.

KRITS 2012. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Luettu 3.11.2012. Luettavissa verkossa: www.krit.fi.

Lahad, M. 1992. Story- making in assessment method for coping with stress: six- piece story- making and BASIC Ph. Teoksessa: Jennings, S. 1992. Dramatherapy theory and practice 2. London: Routledge. 150- 163.

Laine, M. 2002. Kuntoutus vankilan tehtävänä. Teoksessa: Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/ 2004. Tietosanoma Oy. 123- 136.

Leppänen, T. , Aho, S., Harju, R. & Gockel, M. 1999. Rentoutuminen – avoin ovi jaksamiseen. Orton invalidisäätiö.

Lämsä, A-L. (toim.) 2011. Mieli maasta – Masentuneen nuoren kohtaaminen ja tukeminen. Jyväskylä: PS- Kustannus.

Meldrum, B. 1994. Evaluation and assesment in dramatherapy. Teoksessa: Jennings, S; Cattanach, A.; Mitchell, S.; Chesner, A. & Meldrum, B. 1994. The handbook of dramatherapy. London: Routledge. 187- 208.

Mentu, T.; Mikkilä, T. & Paakkunainen, U. 2009. Printti & pisto. 1. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Mäkinen, P.; Raatikainen, E.; Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Niemelä, P. 2011. Käyrän vankilan työjärjestys.

Nieminen, R. 2007. Perhe on ykkönen – Perheleiritoiminta vankilassa. Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/ 2007.

Nikkinen, I. 2000. Metsämörri: Ohjaajan käsikirja. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK/ Kustantajat Sarmala Oy. Suomen latu.

Nummenmaa, L. 2010. Tunteiden psykologia. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Oikeuslaitos 2012. Ehdoton vankeusrangaistus ja yhdyskuntapalvelu. Päivitetty 15.8.2012. Luettu 30.8.2012. Luettavissa verkossa: www.oikeus.fi > Tuomioistuimet > Käräjäoikeudet > Rikosasiat > Seuraamukset > Ehdoton vankeusrangaistus ja yhdyskuntapalvelu.

Ojuri, A. (toim.) 2001. Hukasta kukkaan. Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 29.

Paavilainen, M. 1998. Painan, maalaan, huovutan. SV – Kauppiaskanava Oy. Tampere: Tammer- Paino Oy.

Richter, M. 2002. Vankeinhoidon käytännöt. Teoksessa: Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/ 2004. Helsinki: Tietosanoma Oy. 79- 98.

Rikosseuraamuslaitos 2012. Muokattu 29.10.2012. Luettu 3.11.2012. Luettavissa verkossa: www.rikosseuraamus.fi.

Rikosseuraamuslaitos 2012. Esite. Rikosseuraamuslaitos. Helsinki.

Rikosseuraamuslaitos 2012. Organisaatio. Muokattu 16.7.2012. Luettu 28.8.2012. Luettavissa verkossa: www.rikosseuraamus.fi > Rikosseuraamuslaitos > Organisaatio.

Rikosseuraamuslaitos 2012. Rikosseuraamuslaitos. Muokattu 24.5.2012. Luettu 30.8.2012. Luettavissa verkossa: www.rikosseuraamus.fi > Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitos 2012. Toiminta. Muokattu 25.3.2012. Luettu 27.6.2012. Luettavissa verkossa: www.rikosseuraamus.fi > Toimipaikat ja yhteystiedot > Vankilat ja yhdyskuntaseuraamustoimistot > Käyrän vankila > Toiminta.

Rikosseuraamuslaitos 2012. Vankeusrangaistukseen tuomittujen sijoittelu ja siirtäminen. Muokattu 29.10.2012. Luettu 2.11.2012. Luettavissa verkossa: www.rikosseuraamus.fi > Täytäntöönpano > Vankeusrangaistukseen tuomittujen sijoittelu ja siirtäminen.

Rikosseuraamusvirasto 2003. Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/ 2003.

Rikosseuraamusvirasto 2008. Naiset näkyviksi. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 3/ 2008.

Ryynänen, H. & Suomela, M. 2011. Lähelle – selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä. Kriminaalihuollon tukisäätiö: Raportteja 1/ 2011.

Sassi, T. (toim.) 2012. Ehjä perhe – Opas vankiperheiden vertaisryhmätoiminnan ohjaajille. Kriminaalihuollon tukisäätiö: Oppaita 1/ 2012.

Sassi, T. & Huhtimo, P. (toim.) 2006. ”Kun perhe lusii” - Opas vapaudessa rikostaustaisten ja heidän perheidensä kanssa toimiville. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Oppaita 1/ 2006.

Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Helsinki: WSOY.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2006. Rikoksista rangaistujen tuen tarve – Suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:6.

Taitto, A. 2002. Huomaa lapsi – Päihdeongelma perheessä. Helsinki: Lasten Keskus/ LK- kirjat.

Tuomaala, T. 2002. Luonto tutuksi – Vinkkejä vanhemmille. Kustantajat Sarmala Oy/ Rakennusalan kustantajat RAK. Helsinki: Gummerus kirjapaino Oy.

Turun ammattikorkeakoulu 2012. Toteutussuunnitelma: Projektiraportti/ projektityö. Luettu 3.11.2012. Luettavissa verkossa: https://ops.turkuamk.fi/opsnet/disp/fi/ops_OpetTapTeks/tab/tab/sea?opettap_id=4068580&opettap_kohde=&soleid=47f667660ec4b3e7569a46a231f2c639&stack=push

Vankeuslaki 23.9.2005/767. Luettavissa verkossa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>.

Vankien Omaiset 2012. Mikä on VAO? Luettu 3.11.2012. Luettavissa verkossa: <http://www.vankienomaiset.fi/?id=139>.

Vallo, H. & Häyrynen, E. 2003. Tapahtuma on tilaisuus – opas onnistuneen tapahtuman järjestämiseen. Helsinki: Tietosanoma.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Williams, A. 2000. Visuaalinen ja toiminnallinen työnohjaus – Roolit, tavoitteet ja menetelmät. Tampere: Resurssi.

Ylinen, A. 2012. Toiminnalliset menetelmät: Luentomateriaali. Turun ammattikorkeakoulu/ Loimaan toimipiste.

”Minä isänä” - kertomusten esite

Oletko isä?

Teen opinnäytetyötä vangen isyydestä ja järjestän siihen liittyen Isä – lapsi - tapahtuman Käyrän vankilassa 25.8.2012.

Opinnäytetyön kirjalliseen osuuteen toivoisin saavani vankien vapaamuotoisia kertomuksia itsestään isänä. Katkelmia kertomuksista tuodaan opinnäytetyöraportissa esille niin, etteivät yksilöt ole tunnistettavissa.

Kertomuksen otsikko voi olla ”Minä isänä” tai itse muotoiltu otsikko. Kertomuksen voi palauttaa nimettömänä valvonnassa olevaan palautuslaatikkoon (sairaanhoidajan lääkekaapin alapuolella). Kiitos!

Terveisin sosionomiopiskelija Elviira Onnela

Voit käyttää apunasi näitä kysymyksiä, jos haluat:

- ▶ Kerro perheestäsi; kuka siihen kuuluu? Lapsesi ikä/ lastesi iät?
- ▶ Minkälaisen mallin olet itse saanut isänä olemisesta?
- ▶ Millaisen suhteen toivot rakentavasi vuorovaikutuksessa lapseesi/ lapsiisi? Millainen suhteesi häneen/ heihin on nyt? Mitä esteitä näet suhteen/ suhteiden toimivuudelle?
- ▶ Mitkä asiat loukkaavat sinua isänä kipeimmin? Miten selviät niistä eteenpäin?
- ▶ Mikä on sinun tapasi osoittaa lapsellesi/ lapsillesi rakkautta ja välittämistä? Miten osoitat lapsellesi/ lapsillesi, että olet hänestä/ heistä ylpeä?
- ▶ Koetko, että sinuun kohdistetaan vaatimuksia tai odotuksia siitä, minkälainen isä sinun kuuluisi olla? Millaisia nämä vaatimukset ja/ tai odotukset ovat? Kuka niitä asettaa?
- ▶ Saatko riittävästi tukea isyyteesi? Mistä saat tukea?
- ▶ Oletko voinut puhua neuvolassa, lapsiperheiden palveluissa ja/ tai vankilassa isyyteen liittyvistä asioista?
- ▶ Mitkä tunteet ovat omassa isyydessäsi vaikeita kestää tai tuntuvat hankalilta?
- ▶ Kirjoita isyyteesi liittyvistä tunteista ja tilanteista vapaasti.

(Jämsä, J. & Kalliomaa, S. (toim.), 14 & 97. Isyyden kielletyt tunteet. Väestöliitto.)

Isä – lapsi – tapahtuman mainos

ISÄ-LAPSI
TAPAHTUMA
KÄYRÄN VANKILASSA
LAUANTAINA 25.8.2012
KLO 14-17

MUSIIKKIA
GRILLAUSTA
LIIKUNTAA
ASKARTELUPAJA
METSÄRASTI
ONGINTAA

VANKIEN OMAISET RY: ESITTELEE
TOIMINTAANSA JA JÄRJESTÄÄ OHJELMAA
LASTEN SAATTAJILLE KOULURAKENNUKSESSA.

TAPAHTUMAAN OSALLISTUVAT LAPSET
SEKÄ SAATTAJAT TULISI ILMOITTA A VALVONTAAN
VIIMEISTÄÄN MAANANTAINA 20.8.2012.
TAPAHTUMAAN SAAPUVAT ILMOITTAUTUVAT
VALVONTAAN TULLESSAAN SEKÄ LÄHTIESSÄÄN.

Terveisin Sosionomiopiskelija Elviira Onnela

Isä- ryhmän toiminnassa hyödynnetty materiaali ja aineisto

❖ Koiso – Kanttila, Visa 2004. Isältä pojalle. Dokumenttielokuva, DVD. Guerilla films Ltd. Kesto 1 h 10 min.

❖ Emilia – DVD + ohjaajan käsikirja 2010. Kriminaalihuollon tukisäätiö + RAY + Stiftelsen 7:nde Mars Fond -säätiö. Alkuperäinen, ruotsinkielinen elokuva: ohjaaja Åsa Årnehed ja tuottaja Bryggan Stockholm. Kesto n. 20 min.

❖ Ranta, Risto. Sateen takana – Metaforia ja rentoutumista. CD.

❖ MLL: n Vanhempainnetistä löytyvät artikkelit ja materiaalit:

- ”Kohti itsetuntemusta”:

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/vanhemmaksi_kasvu/kohti_itsetuntemusta/--print?

- ”Lapsuuden kokemukset”:

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/vanhemmaksi_kasvu/kohti_itsetuntemusta/--print?

- ”Olenko riittävä vanhempana?”:

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/vanhemmaksi_kasvu/olenko_riittava_vanhempana/--print?

- ”MLL: n viesti vanhemmille: Näin syntyy hyviä vanhempia”:

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/nain_syntyy_hyvia_vanhempia/--print?

- ”Meidän perheen arvot”: [http://mll-fi-](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/72c0e956e154ce4f8e7cb6d34ddedde9/1346144019/application/pdf/11278178/Perheen_arvot_MLL.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/72c0e956e154ce4f8e7cb6d34ddedde9/1346144019/application/pdf/11278178/Perheen_arvot_MLL.pdf](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/72c0e956e154ce4f8e7cb6d34ddedde9/1346144019/application/pdf/11278178/Perheen_arvot_MLL.pdf)

- ”Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus”:

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_ja_vanhemman_varhainen_vu/--print?

❖ Taitto, Annika 2002. Huomaa lapsi – Päihdeongelma perheessä. LK – kirjat. Kirjasta seuraavat tehtävät:

- ”Tehtävä 20” s. 320

- ”Perheeni” s. 318

- ”Perhe yhdessä” s. 321

- ”Minun sukupuuni” s. 319

- ”Peitetyt tunteet” s. 323

❖ Portti Vapauteen – sivusto:

<http://www.porttivapauteen.fi/>

Vanki – isien ryhmätoiminnan palautelomake

PALAUTE

Vastasiko ryhmän toiminta odotuksiasi

Olisitko halunnut muuttaa jotakin ryhmän toiminnassa

Hyödyitkö itse ryhmästä ja miten

Oliko ryhmällä muuta vaikutusta

Minkä koit parhaimpana ryhmätoiminnassa

Muuta sanottavaa/ huomautettavaa

Artikkeli isä – lapsi – päivästä Käyrän vankilassa

Käyrän vankilassa vietettiin isä-lapsi-päivää (28.8.2012 11.00)

Lauantaina 25.8. aurinkoinen sää ja Käyrän avovankilan vehreä pihapiiri sinisine puutaloineen tervehti teemapäivän viettoon saapuvia läheisiä. Sosionomiksi opiskeleva **Elviira Onnela** toteutti opinnäytetyönään isä-lapsi-päivän ohjelman. Päivä oli esimerkki opinnäytteen käsittelemästä isyyden tukemisesta vankilassa toiminnallisien menetelmin.

Isät saivat kutsua yhteiseen päivään lapsiaan ja heitä saattaneita aikuisia läheisiään. Pihapiirissä heidät vastaanottivat Elviira ja muut vankilan työntekijät. Paikalla olimme myös me läheisten vertaistuesta kertovat Vankien Omaiset ry:n **Mari** ja **Johanna**. Paikalla kirmanneille viidelle lapselle jaettiin puuhapäivän tärkeät tarvikkeet eli kartta ja leimattava tehtäväpassi. Innostuneen puheensorinan saattamana isät, lapset ja muut aikuiset suuntasivat yhdessä tehtävärasteille lähiympäristössä. Pihalla oli vilkasta, kun kartan avulla seikkailtiin, pohdittiin luontoaiheisia kysymyksiä, pelattiin ja leikittiin.

VAO ry:n esittelypisteessä oli nähtävillä **Emilia- dvd**, joka kertoo isän vankeudesta lapsen silmin. Saatavilla oli esitteitä ja tietoa mm. Portti vapauteen -sivustosta, VAO: n tarjoamista neuvonta- ja tukipalveluista sekä vertaistoiminnan mahdollisuuksista.

Leikin ja seikkailun tiimellyksessä piti välillä evästä, joten perheet valmistivat yhdessä välipalasämpylöitä keittiössä ja taas jatkettiin jatkaa uusiin jännittäviin tehtäviin. Lastenlaulujen raikua perheet painoivat yhdessä kuvia kangaskasseihin. Kolmetuntisen teemailtapäivän aikana kokoonnuttiin yhdessä joenrannalle grillaamaan makkaraa ja kuuntelemaan kitaransoittoa ja laulua. Lapset puhaltelivat nurmikolla saippuakuplia ja ehtivät myös hippasille. Aikuisille grillauksen ja musiikin lomassa tarjoutui mahdollisuus myös yhdessäoloon ja keskusteluun.

Osallistujat kehuivat päivää antoisaksi ja tunnelmaa lämpimäksi. Vertaistuesta kuulemista ja keskustelua pidettiin hyvänä ja tärkeänä. Elviira toivoi teemapäivän voivan olla toteutettavissa uudelleenkin tai soveltuvan myös muihin vankiloihin kokeiltavaksi. Lapsen kanssa nurmikolla leikkinyt isä vastasi kysyessäni päivän tunnelmia nostamalla hymyssä suin peukalon pystyyn ja huikkasi toivovansa vain, että tällaisia päiviä järjestettäisiin useammin ja ne voisivat kestää vaikka koko päivän. Antoisan ja touhukkaan päivän jälkeen me vertaistukityön jalkautajat suuntasimme tiedotekassimme kanssa hyvillä mielin bussipysäkille jääden odottamaan, milloin ja missä seuraavaa teemapäivää vietettäisiin.

Johanna (Kirjoittaja toimii sihteerinä Vankien Omaiset VAO ry:ssä)

(Vankien Omaiset ry 2012. Artikkelin luettavissa osoitteessa: http://www.porttivapauteen.fi/laheiset/ajankohtaista/2855/kayran_vankilassa_vietettiin_isa-lapsi-paivaa)